

Caietele DE LA ARACI

17

Publicație semestrială de literatură a Muzeului Național al Carpaților Răsăriteni

Anul X, nr. 1(17), iunie 2022

Redactor-șef: Luminița Cornea • Secretar de redacție: Nicolae Scurtu

Aspecte de la evenimentul lansării volumului *Pe urmele Basarabiei*, de Romulus Cioflec, 12 oct 2019, sala Centrului de Cultură Arcuș, Casa Bastion, Sf. Gheorghe.

MOTTO:

„Morarul nu se mai apropia de loc... Ținea doar mâna întinsă pentru chemare. Mielul rămase contrariat, nehotărât și cu frica aproape stinsă, aproape de prisos. În urma lui rămăsese goana lungă, cu frică și cu singurătate; înaintea lui iată o mână întinsă... Șovăi din ochi și chiar din pași, apoi se apropie puțin, se apropie de mâna întinsă. Mâna rămase mereu la fel și nu făcea niciun rău. Doar chema.”

Romulus Cioflec, *Prietenie*,
în volumul *Trei aldămașe (nuvele și schițe)*,
București, Editura Minerva, 1970, p. 238.

CUPRINS

- Luminița Cornea** • O scrisoare puțin cunoscută a lui Romulus Cioflec către Panait Istrati • p. 2
- Luminița Cornea** • Și mormintele au istoria lor... • p. 3
- Maria Monica Stoica** • Călătoria, orizont al cunoașterii la Romulus Cioflec (VII) • p. 5
- Luminița Cornea** • Elemente autobiografice în povestirile lui Romulus Cioflec • p. 7
- Carmen Mușat-Coman** • Altă lume, altă viață • p. 9
- Eduard Dorneanu** • O profesiune de credință în satul românesc • p. 12
- Mihaela Malea Stroe** • Parohia din amintire • p. 14
- Nicolae Scurtu** • Câteva știri noi privitoare la V. Copilu Cheatră • p. 15
- Carmen Gheorghe** • „Nu am făcut altceva decât să reconstruiesc o lume” • p. 16
- Izzet Baubec** • Sub semnul nostalgiei • p. 18
- Adrian Munteanu** • Frumoasă ești!, Aștept primirea, Când mă privesc în tine • p. 19
- Ionel Simota** • Literar banal, Nu caut păsări • p. 20
- Anthonia Amatti** • Mirajul primăverii • p. 20
- Vadim Bacinschi** • Nemurire vrem..., Atât de bine... • p. 21
- Ion Topolog** • Povestea pe scurt a vieții vlădicului Ioan Inocențiu Micu-Klein... • p. 21
- A. I. Brumaru** • Locul ființei • p. 23
- Șerban Teculescu** • Scrisoare din Paris • p. 25
- Autorii • p. 25
- Activități de pedagogie la Casa Memorială „R. Cioflec” • p. 26
- Cristina Vișan** • Să vorbim, să scriem corect • p. 26

Luminița Cornea

O SCRISOARE PUȚIN CUNOSCUȚĂ A LUI ROMULUS CIOFLEC CĂTRE PANAIT ISTRATI*

Prietenia dintre scriitorii Romulus Cioflec (1882-1955) și Panait Istrati (1884-1935) a fost una puternică și de durată**. Scrisoarea prezentată mai jos reliefează câteva detalii privitoare la cei doi prieteni: urările sincere și neprotocolare pe care și le fac cu prilejul unor importante evenimente din viață, faptul că se împrumutau reciproc cu bani, încrederea unuia față de celălalt etc. De asemenea, aflăm informații despre data celei de a doua căsătorii a lui Romulus Cioflec, despre școala din Timișoara unde funcționa (*Școala Superioară de Comerț*) și adresa din acea perioadă a scriitorului. În continuare, redăm conținutul scrisorii:

Timișoara, 22 Ianuarie 1932

Dragă Panait,

Am auzit că nu de mult s-a anunțat în Curentul (n-am cetit) căsătoria ta. Mă folosesc de această ocazie ca să vă urez tot binele ce vi-l doriți singuri. Cu toate că urarea cea mai caldă și prietenească nu poate ajuta la nimic - și oamenii pot să fie fericiți numai atât câtă bunătațe și înțelepciune au. Deoarece te știu pe tine destul de înțelept și foarte bun și presupun ca ți-ai ales o tovarășă asemenea, sper că urările mele rămân numai o formă și o dovadă că mai exist.

Dar cu „existența” începe proza propriu-zisă a acestei scrisori. Căci urându-mi-se și mie să mai exist singur, m-am căsătorit din nou, exact azi trei săptămâni. Nevasta mea cea nouă însă nu are decât pe ea și pe mine. Adică amândoi avem leafa mea ciuntită de lei 10500 lunar. Știu bine că nu m-ai uitat și ca ești decis să faci eforturi și să-mi întorci în scurtă vreme suma de 12000 care a mai rămas. Mai știu însă că cele din imediata apropiere în timp și în spațiu ale altora și ale tale te captează și te subjugă mai mult și amânarea datoriei față de mine e fatală.

De aceea simt util să-ți fac cunoscut că fiind nevoit să fac zestre nevestei mele, am rămas angajat

să plătesc rate la mobila locuinței: câte 5000 lei lunar, începând de acum până în august. Mai socoțește 2500 lei chiria și vreo 700 lei lunar impozitul global. Scade toate acestea din 11000 lei (maximul pe care l-aș putea primi cu trei gradații, căci încă nu se știe cum ne fericește Iorga cel cu numeroase lefuri-ncasate toate la zi!) și-mi mai rămân pe luna 2700 lei pentru masă, lemne, spălat, îmbrăcăminte, rufe, tramvai (?) etc., etc.

Sunt sigur că tu nu te îndoiești de adevărul afirmațiilor mele. Totuși, în comparație, au mult mai multă putere dovezile. Ca să te încredințezi, deci, puternic, că nu țiip decât atunci când mă arde și că în alte condiții aș ști să amân oricât și chiar să uit, am să-ți trimit pentru câteva luni viitoare, polițe de câte 5000 lei achitate de mine tâmplarului de mobile Hehn.

Și acum îți cer, dragă Panait, să-mi plătești numai dacă stai mai bine decât mine și ar fi foarte trist pentru tine să nu fie așa. Aș fi bucuros să am câte 3000 lei lunar, la nevoie 2000, ba chiar 1000 lunar, numai să nu mă uiți (atunci când îți plătești apa sau electrica). Tare aș fi bucuros să mai putem sta de vorba, să mă mai descarc oleacă pe „lumea” asta, din pricina căreia nu se mai poate îndrepta viața.

Notează-ți, te rog, adresa mea cea nouă de mai jos (altă adresă la Școala superioară de comerț).

*Al tău același,
Romulus.*

Timișoara, IV. Str. General Foch 44

Note bibliografice:

* http://www.panaitistrati.eu/opere/scriori/de_la_romulus_cioflec.html#.Vs7KcEDIZFq

** Luminița Cornea, *Romulus Cioflec, o viață în imagini*, Centrul Cultural Județean Covasna, Sfântu Gheorghe, 2016, p. 32-33

Luminița Cornea

ȘI MORMINTELE AU ISTORIA LOR... (schiță a genealogiei familiei Cioflec)

Da, și mormintele au istoria lor! Nu ne referim la mormintele din marile cimitire ale orașelor noastre. Morminte istorice! Morminte ale unor mari personalități ale culturii noastre, aflate la *Bellu* (București), la *Eternitatea* (Iași) ori la *Cimitirul Central* din Cluj etc., multe evidențiate prin busturi ori statui, realizate de mari maestri în domeniu. Nu. Ne vom referi la un simplu mormânt aflat în cimitirul satului Araci. Desigur, vă puteți imagina (cunoscând preocupările mele) că este vorba de mormântul părinților scriitorului Romulus Cioflec: Constantin Cioflec (1855-1946), cântăreț bisericesc, și soția sa, Maria (1857-1938), născută Bucșa.

Pe dealul din satul Araci, unde astăzi se află cimitirul, fusese biserica satului, o biserică din lemn, cu hramul *Sfântul Mare Mucenic Dumitru*, așa cum amintește un document din anul 1767 (1). În jurul bisericii, s-a rânduit cimitirul. Mormântul despre care povestim se afla chiar lângă altarul bisericii, deoarece prima dată fusese înmormântat un preot și, după tradiție, preoții sunt înmormântați în apropierea altarului, deci lângă biserică. Se adaugă, desigur, și respectul, era ceva firesc ca preotul să-și doarmă somnul de veci lângă cele sfinte. Primul preot înmormântat acolo este și prima persoană cunoscută din arborele genealogic al familiei Cioflec: Iacob Cioflec, slujitor la biserica din Araci între anii 1780-1826. În același loc de veci au fost înmormântați încă doi preoți din neamul Cioflec, fiul și nepotul preotului Iacob, respectiv, fiul, preotul Gheorghe Cioflec (1794-1866), slujitor al altarului între 1826-1866 (a avut patru copii, între care, primul, **Dimitrie**, 1829-1891, profesor în Brașov și folclorist), iar nepotul, preotul Alexandru Cioflec (1836-1880), a fost preot în Araci între 1866-1880. În același mormânt, își doarme somnul de veci alt fiu al preotului Iacob, anume Aron Cioflec (1803-1893), învățător și cântăreț bisericesc în Araci, bunicul scriitorului Romulus Cioflec.

Aron Cioflec a avut două căsătorii:

Cu prima soție, Domnica Axente, a avut patru copii dintre care numim acum pe Nicolae (1836-1892), mare proprietar în Vechiul Regat (tatăl filantropului și criticului de artă **Virgil Cioflec**, 1874-1948); Aron (1846-1909), important comerciant în Brașov (în mormântat în cimitirul Groaveri din Brașov); George (1834-1907), cunoscut cojocar în Brașov (în mormântat în cimitirul Pe Tocile din Brașov).

Cu a doua soție, Maria Grozea, Aron Cioflec a avut cinci copii, dintre care amintim pe:

- Maria, căsătorită cu morarul Nicolae Suciuc din Rotbav (străbunica celui care ne-a ajutat substanțial la alcătuirea genealogiei familiei Cioflec);
- David (1859-1939), tatăl editorului și librarului **Remus Cioflec** (1897-1967).
- Constantin (1855-1946), cântăreț bisericesc în Araci, care a avut copiii:
 - Maria (1878-1942), căsătorită cu Gheorghe Răfiroiu, rămasă în sat; una dintre fiicele ei, Maria, căsătorită cu fratele mitropolitului Nicolae Colan (1893-1967), a avut doi copii: **Horia Colan** (1926-2017), academicianul de la Cluj, și **Stela**, căsătorită la București cu lingvistul Dimitrie Macrea (1907-1988);
 - Constantin (1880-1978), profesor în Timișoara;
 - **Romulus** (1882-1955), profesor și scriitor, înmormântat la Cimitirul Bellu;
 - Victor (1887-1972), jurist în Timișoara;
 - Silvestru (1889-1969), profesor în Timișoara;
 - Valeria (1897-1917), prototipul personajului Silvia din romanul *Pe urmele destinului* de Romulus Cioflec;
 - Octavian (1900-1983), subinginer silvic, fiind o perioadă șef al Domeniului Forestier Regal de la Săvârșin;
 - Alekse (1902-1979), subinginer silvic.

În mormântul în care și-au găsit odihna de veci părinții scriitorului Romulus Cioflec, pe lângă cei amintiți mai sus, se mai află nepoata sa, Salvina, cu soțul ei, arhitectul Ștefan Bell și fiica lor Maria (1937-1987); Salvina Bell, născută Rafiroiu, este fiica cea mai mică a Mariei Rafiroiu, născută Cioflec, adică sora cea mai mare a scriitorului Romulus Cioflec.

Dimitrie Cioflec este înmormântat în curtea bisericii din Araci, la construcția căreia a contribuit substanțial împreună cu verii săi, Nicolae Cioflec și Ioan Colțescu (2). Biserica a fost sfințită la 26 octombrie 1887 de către mitropolitul Ardealului Miron Romanul (1828-1898). Din aceleași contribuții s-a ridicat clădirea școlii confesionale. Preotul Aurel Nistor din Araci scrie în *Gazeta Transilvaniei*, din 2 octombrie 1909, următoarea *Mulțămită publică*:

„Mândră trebuie să fie orice mamă cu fiii buni! Cu atât mai mândră trebuie să fie o comună că are fii buni! O astfel de comună, mândră de fiii ei, e și comuna noastră, căci ea în trecut a avut mulți fii aleși, cari cu drag și-au adus aminte de comuna lor natală, jertfind din prisosul lor pentru ridicarea unei mândre biserici; așa a avut pe fericirii în Domnul: Dimitrie și Nicolae Cioflec, Ioan Colțescu și alții, cari au jertfit sume frumoase pentru ridicarea casei Domnului.”

După curgerea vremii, această biserică a fost demolată în urma cutremurului din 1940. Altă biserică s-a construit prin vrednicia preotului Aurel Nistor (1882-1974), fiind sfințită la 25 octombrie 1964, dar în care, astăzi, nu se mai oficiază slujbe, fiind grav afectată de ultimele cutremure.

Revenim la mormântul părinților, bunicilor și familiei scriitorului Romulus Cioflec, mormânt în care au fost înmormântați trei preoți. Cei trei preoți din neamul Cioflec prezentați mai sus au slujit la sfântul altar din biserica ortodoxă română din Araci, iar bunii creștini i-au așezat rând pe rând, în același mormânt. Nădăjduim că așa cum slujeau la altarul bisericii din sat, slujesc și astăzi la altarul din cer, rugându-se pentru satul în care au slujit pentru neam și pentru țara românească.

Dimitrie Cioflec

Dumnezeu a binecuvântat locul acela din cimitirul satului Araci, care s-a învrednicit să-i primească pe toți cei trei preoți în sânul său! Acești trei preoți au fost alături de sătenii lor în viață și sunt alături de ei și după moarte. Nu și-au părăsit niciodată credincioșii. Cred că ei au lăsat grai, la adânci bătrânețe, să fie înmormântați lângă enoriașii lor, ca în ziua celei de a doua veniri a lui Hristos să învieze împreună cu credincioșii lor pe care i-au păstorit cu atâta dragoste în timpul vieții. Să ne imaginăm că ei, din înaltul Raiului Împărăției lui Dumnezeu, se bucură, privindu-ne, și se roagă pentru noi. Iată o pildă de comuniune între preoți și credincioșii pe care i-au păstorit!

Cred cu tărie că cimitirele noastre sunt pline de moaștele strămoșilor noștri, preoți și mireni.

Note bibliografice:

1. *Araci*, în volumul *Românii din Covasna și Harghita. Istorie. Biserică. Școală. Cultură*, de Ioan Lăcătușu, Vasile Lechițan și Violeta Pătrunjel, Editura Grai românesc, Miercurea-Ciuc, 2003, p. 407-413.
2. Luminița Cornea, *Virgil Cioflec. Contribuții biobibliografice*, Editura Sud, Bolintin Vale, 2021, p. 15-27.

CĂLĂTORIA, ORIZONT DE AȘTEPTARE ȘI ORIZONT AL CUNOAȘTERII LA ROMULUS CIOFLEC

Roma vetus și începuturile creștinismului (VII)

Într-o îndrăgită tradiție literară se înscriu impresiile de călătorie ale scriitorului Romulus Cioflec; ele vin să completeze o imagine a lumii prin care a peregrinat încă din tinerețe. Volumul *De la Dunăre - în jurul Peninsulei Balcanice, prin Italia - la Dunăre*, ediție îngrijită de istoricul literar Luminița Cornea, recompune imaginea periplului cultural întreprins de scriitor în anul 1911, adunând articolele publicate, în cursul aceluiași an, în ziarul *Românul* din Arad.

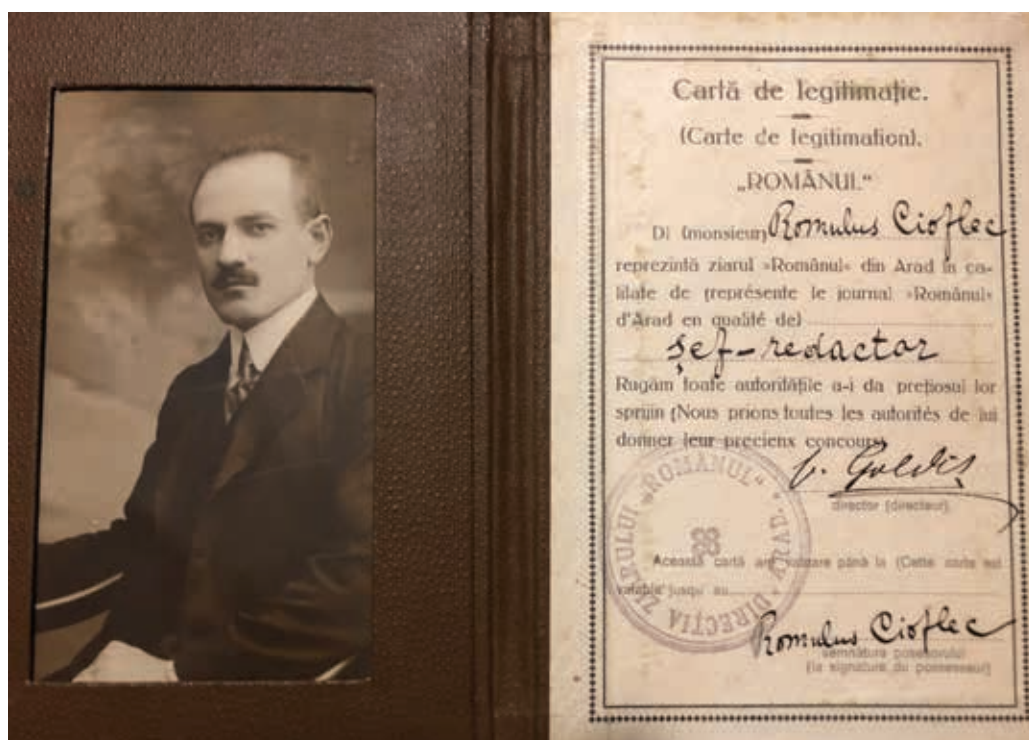
Fine notații sufletești, atente detalii peisagistice, cadrul natural și spațiul urban, palate, muzee și catacombe dau viață istoriei, sub pana iscusită a naratorului erudit. Cinci capitole sunt dedicate popasului la Roma, cetatea eternă, *Caput Orbis Terrarum* a Antichității. Drumul până în capitala Italiei se face cu acceleratul ce leagă *Roma puterii* de *Neapolul plăcerilor*, prin „văi pline de verdeață, de lumină și de bună rânduială”, lăsând în urmă Caserta, Capua, trecând prin Calvi „vechiul Cales cu vinuri cântate de Horațiu” și traversează Apeninii, cu creste acoperite de zăpadă și văi pe care cresc măslinii, parcurgând Casino, un orașel care și-a pierdut însem-

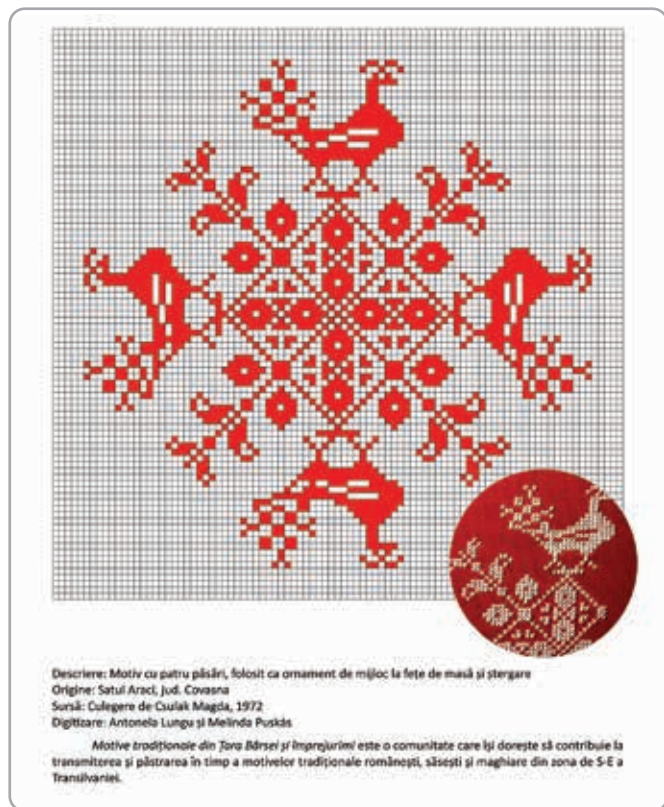
nătatea de odinioară, călătorii fiind atrași de Monte Casino, mănăstirea „lungă ca o cazarmă de artilerie”. Se trece prin târgușorul Aquino, loc de obârșie pentru filosoful Toma d'Aquino, ridicat pe ruinele ținutului natal al poetului Juvenal, apoi prin Isola și Arpino, locul de naștere al unui alt ilustru, oratorul și filosoful Marcus Tullius Cicero.

La apusul soarelui, trenul cotește pe lângă munții Albani, simbol al istoriei regilor legendari ai Romei. Călătorind în prima zi de Paști, românii sărbătoresc, făcând să se audă cântarea *Învierii* la care participă și italienii, inclusiv conductorul: „*O pace senină se lasă pe toate fețele și o cuviință de biserică în vagon: toți cântă!*”. (p.47)

În Roma sunt cazați la un hotel aflat aproape de For, primul loc vizitat de excursioniști. Acesta li se înfățișează ca o ruină a veacurilor părăsite, conservând câteva rânduri de coloane prăbușite, proiectate pe fundalul Munților Albani: trei coloane din Templul lui Castor, câteva din templul lui Saturn și Vespasian. „*A scăpat Arcul de Triumf al lui Septimiu Sever*”; deasupra Forului se văd ruinele basilicii Iulia,

Legitimație Romulus Cioflec (1911), oferită Muzeului Național al Carpaților Răsăriteni de scriitorul Sorin Teodorescu din București

Model tradițional din Araci

iar în spate, temeliile Templului Vestei. „Un morman de pământ și piatră frământată” forma odinioară *Tribuna oratorilor*, remarcă memorialistul, cuprinzând în descriere semnele lăsate de fiecare epocă din istoria glorioasă a cetății.

Tonul elegiac deplânge prăbușirea gloriei de odinioară, clădită prin forța armelor – și cruzimea represaliilor de mai târziu la adresa creștinilor: „*Domnia păgână a marmurei voastre, a zeilor voștri, s-a cutremurat la licărirea sărutului divin al iubirii - și încercând s-o ucidă, s-a ucis pe sine*”. Pedepsa divină a răscumpărat sângele vărsat în arene și trupurile arse pe ruguri: „*credință pentru cei care au dat gloriei tale lovitura din urmă!*” (p.48). Pe aceste ruine ale Romei Regale s-a ridicat credința și apoi, mai puternică, *Renașterea*.

Deasupra *Columnei lui Traian*, „cea din urmă desfășurare a puterii romane”, tronează statuia Apostolului Petru, iar în Pantheonul ridicat în primii ani ai împărăției, se păstrează „osemintele renașterii bisericii creștine și cele ale întemeietorilor Italiei moderne” (ibidem).

În centrul imaginii se află Colosseumul (Coliseul), „strălucitoare rămășiță a puterii împărătești”, care „zace încolăcit la picioarele Palatinului, tăind drumul a numeroase, mărunte străzi năvălite peste larga orânduire de odinioară”. Impresionează di-

menșiunile: 524 de metri înconjurul temeliei, 187 de metri lungimea și 155 de metri lățimea. Înălțimea actuală este de 48 de metri. Ferestrele par mai largi decât porțile unei cetăți, iar treptele lungi de piatră, ca niște largi intrări de palate, duc de la un etaj la altul. Numărul mare al locurilor de sus: 87.000, este depășit de numărul galeriilor și camerelor subterane care adăposteau mii de creștini și fiare.

Descrierea Colosseumului, realistă și sobră, re-compune spectacolele sângeroase din arenă, persecuțiile la adresa creștinilor. Evocarea Romei vetus este ocazia unei reconstituiri a istoriei de început a creștinismului.

Pelerinajul continuă pe drumul prăfos al Romei, făcut cu birja. Lăsând în urmă ruinele „*împăratului smintit*” (Nero, incendiatorul Romei), călătorii trec pe Via San Sebastiano, pe lângă uriașele terme ale împăratului Caracala, care, prin orânduiala lor, dau dovada strălucitei civilizații romane. O altă stradă vestită, *Via Appia*, aflată în paralel, leagă Roma de Neapole. Afară, „*în larg, pe frontispiciul unei biserici singurate, stă scris cu litere mari: „Quo vadis, Domine?”*” (p.49), amintind credința din popor conform căreia Sfântul Petru l-a întâlnit aici pe Iisus, când fugea din Roma. Mergând pe urmele istoriei creștinismului, prima zi petrecută la Roma include și vizitarea catacombelor lui Calist, care presupune parcurgerea unui drum subteran, lung de peste 17 km. Călăuziți de un călugăr, având lumânări aprinse în mână, cei 30 de peregrini coboară șirurile de trepte dispuse vertical, într-o tăcere „*soră cu taină*”. Străbat coridoare înguste, care pe alocuri măsoară 45 de cm. Pe pereți, plăci de marmură indică mormintele, inscripționate sau nu. Sunt aici și încăperi mai mari care adăpostesc familii ori altare de rugăciune, cu sculpturi, statui, fragmente de marmură. Apar și oase omenești din țărână.

După o jumătate de oră de mers prin ținutul beznei, călătorii cer să fie scoși la lumină. Afară contemplă câmpul semănat sub care „*cu străzile și altarele colorate în noapte și tăcere, zace orașul celor care au suferit și au murit pentru viața cea adevărată a omenirii*” (p.50).

Roma vetus, Roma străveche, ținta vizitei din prima zi, a fost pentru călători un adevărat drum inițiativ, revelând însemnele „*sărutului divin al iubirii*” încastrat în spațiul cetății eterne, leagăn al culturii și civilizației europene.

ELEMENTE AUTOBIOGRAFICE ÎN POVESTIRILE LUI ROMULUS CIOFLEC

Ce s-a spus despre povestirile lui Romulus Cioflec? Ce a văzut în ele critica timpului când acestea au apărut? Ce se poate spune astăzi altceva decât ceea ce s-a spus sau decât ceea ce avem impresia că s-a spus?

În continuare ne vom referi strict la un comentariu de istorie literară care urmărește demersul „valorificării”. Nu o desfășurare eseistică asupra unei prezențe „actuale” a textelor lui Romulus Cioflec. De ce? În primul rând, povestirile scriitorului născut la Araci nu sunt, astăzi, „cerute”, căutate pe piața de carte. Nu este mai puțin adevărat că ele nici nu sunt „oferite” cititorilor interesați, fiind inaccesibile editorial. Ultimul volum de povestiri *Trei aldămașe*, a fost tipărit în 1970. Prin urmare ca să citim o povestire de Romulus Cioflec este necesar să apelăm la texte tipărite în urmă cu mai bine de o jumătate de secol.

La începutul activității sale, ca toți prozatorii transilvăneni, Romulus Cioflec a scris schițe și povestiri, în care sunt prezente elemente autobiografice, meleagurile natale, diverse personaje-prototipuri ale unor persoane reale etc. Debutul său a fost în anul 1904, cu schița *Călin*, în *Gazeta Transilvaniei*, iar în 1905, debutează în revista *Sămănătorul* cu schița *Un gând*. În anii următori publică în continuare în cele două reviste amintite, dar și în *Românul*, *Tribuna*, *Viața literară*, *Ramuri*, ca în anul 1907 să debuteze editorial cu volumul *Doamne, ajută-ne!* (1), ce apare la recomandarea lui Nicolae Iorga și a lui Ilarie Chendi, ca urmare a colaborării la *Sămănătorul* și, respectiv, *Viața literară* (reviste conduse de cei amintiți anterior).

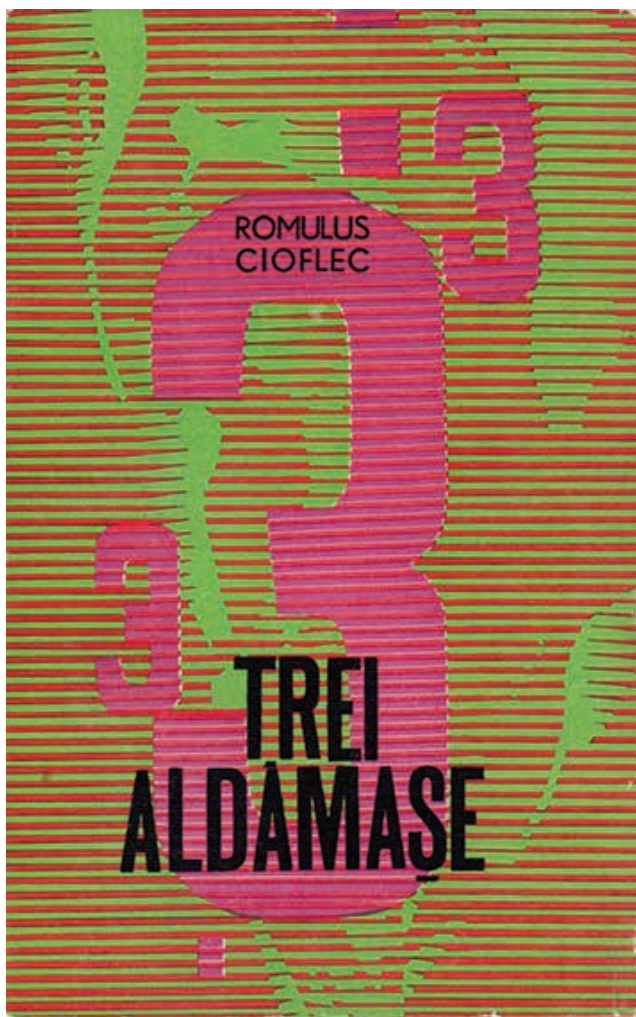
Notabil pentru noi, cei de astăzi, este că volumul de debut al lui Romulus Cioflec a avut nu mai puțin de șase cronici apărute toate în același an cu apariția volumului, adică în 1907, din martie până în decembrie. Autorii acestora sunt cronicari cunoscuți în vremea aceea: N.I. Apostolescu (în *Literatura și arta română*), Const. Șaban Făgețel (în *Ramuri*), Ilarie Chendi (în *Viața literară și artistică*), Octav Botez (în *Viața românească*), M. Dragomirescu (în *Convorbiri critice*), O. Densusianu (în *Viața*

nouă). La acestea adăugăm cronică de curând descoperită „o cronică mai puțin sau deloc cunoscută, nesemnaltă până acum în bibliografia scriitorului Romulus Cioflec” (2). Este vorba despre cronică apărută la Blaj în *Revista politică și literară*, din 1 aprilie 1907, semnată de L(uca) Rusu; remarcăm obiectivitatea cronicii, în care autorul abordează toate povestirile din volum, evidențiind părțile bune, oferă o sumară analiză a povestirii *Doamne, ajută-ne!* care dă titlul volumului. Apreciază ca fiind „mai reușite” textele *La moară*, *Pentru pâne*, *Doi prieteni*, *Dascălul Irimie*.

În prima recenzie asupra volumului *Doamne, ajută-ne!*, autorul N.I. Apostolescu menționează: „Volumul d-lui R. Cioflec arată dacă nu pe un fruntaș nuvelist de viitor, pe un distins prozator. Cei mici – les humbles ai lui Coppée – găsesc în paginile acestea multe schițe de seamă din viața învăluită în amar” (3). Astfel, „cei mici” găsesc în paginile volumului „multe schițe de seamă” care abordează viața copiilor din satele noastre. A trecut mai bine de un secol din vremea copilăriei scriitorului. Bineînțeles că autorul a avut mereu în suflet meleagurile copilăriei cu toate jocurile și întâmplările la care lua parte cu entuziasmul specific oricărui copil.

„Viața învăluită în amar” este viața copiilor din satele noastre de odinioară. Dar, așa cum apar și în povestirile lui Romulus Cioflec, copiii percepeau bucuria și frumosul, imaginându-și jocuri și activități pe măsura fanteziei lor și a posibilităților pe care le aveau. Copilăria este o etapă fericită a vieții, oriunde s-ar afla și în orice timp. O etapă lipsită de grija zilei de mâine, este „copilăria copilului universal”, așa cum apare la Ion Creangă în *Amintiri din copilărie*. Multe dintre povestiri au personaje copii.

Numele satului Araci nu apare în povestirile lui Romulus Cioflec, dar anumite toponime prezente în texte ne determină să afirmăm că autorul a avut permanent în minte satul natal, împrejurimile lui și copiii din sat. Toate acestea se regăsesc în proza scurtă a lui Romulus Cioflec.

Volumul *Trei aldămașe*, București, Editura Minerva, 1970

Povestirile *Cu ceasul* și *Cu mâțele la vânat*, prezente în volumul îngrijit de autor (4), evocă preocupările, viața și jocurile copiilor de la sate din perioada sfârșitului de secol al XIX-lea, perioada copilăriei scriitorului Romulus Cioflec. Jocurile lor aveau în centru animalele domestice de pe lângă casa omului sau, în funcție de anotimp, se jucau în ogradă (curte), pe drum, prin împrejurimile satului. Uneori, mai mulți copii mergeau în grădină la domnul Busuioc, crâșmarul, unde, „nu știe de câți ani, se duceau copiii să mănânce cu ceasul” cireșe. Bineînțeles, contracist, se urcau în cireș, mâncau cât puteau în timp de o oră (erau cronometrați) și plăteau, crâșmarul „le vindea cu ceasul, adică cu mâncatul pe ceas. Nu mișca un deget, nu trebuia să cheltuiască! Doar da de veste în sat că începe mâncatul cu ceasul la cireșii lui, și copiii veneau cu banii în palmă: trei creștari pe ceas, ori patru, ori cinci, după cum arăta roada, ori după înghesuială. (...) domnul Busuioc ori băiatul lui mărgininu-se să se țină la rădăcina lui, lângă ceasul spânzurat într-o creangă”.

În povestirea *Prietenie*, izvorâtă din amintirile familiei, personajul principal este Gheorghe Bucșa, morarul din Belin – sat din Țara Bârsei, din ținutul Brașovului și al Covasnei. Prietenia dintre morar și berbec aduce aminte de legătura sufletească dintre om și animal. Condiția este iubirea. Morarul l-a primit cu dragoste pe mielul rătăcit în pădure, cu spaima în sân, oferindu-i mâna întinsă, doar a chemare, a mângâiere, nu a lovirii: „Ținea doar mâna întinsă pentru chemare. Mielul rămăsese contrariat, nehotărât și cu frica aproape stinsă, aproape de prisos. În urma lui rămăsese goană lungă, cu frică și cu singurătate, înaintea lui iată o mână întinsă... Șovăi din ochi și chiar din pași, apoi se apropie puțin, se apropie de mâna întinsă. Mâna rămânea mereu la fel și nu făcea niciun rău. Doar chema. O mirosi. O mirosi fără să o atingă (...). Din când în când, mâna îl chema, din când în când, el răspundea.” Prietenia va dura toată viața, chiar dacă morarul va avea de pățimit de pe urma ei.

În localitatea Belin trăiește în prezent doamna Elvira – strănepoata morarului din povestire. Morarul din Belin, bunicul doamnei Elvira, Alexandru Bucșa, a fost frate cu mama scriitorului Romulus Cioflec, Maria Bucșa, care era originară din Belin. În povestirea *Prietenie*, există un personaj, ginere al morarului, dascăl de biserică într-un sat vecin (fără a fi numită localitatea), care „învățase vreo doi ani și la Brașov, la școala primară de pe lângă gimnaziul lui Șaguna, ca să nu rămâie numai cu învățătura ungurească. Bătrânul era foarte mândru cu acest ginere. Chiar îi spunea „învățătorul”, deși era numai cântăreț bisericesc într-un sat mai românesc și nemaghiarizat din marginea secuimii. Îi spunea poate așa nu numai fiindcă era mândru cu un ginere cărturar, dar și fiindcă, pe vremea lui, aproape toți învățătorii confesionali erau și dascăli ai bisericii, ca să li se poată împlini cu ceva salariul modest pe care-l aveau de la popor”. Fără nicio îndoială, prototipul acestui personaj este tatăl scriitorului Romulus Cioflec.

Subiectul povestirii *Grabă pentru moarte în familie* este, de asemenea, autobiografic, fiind evocată o întâmplare comică din viața de școală și de internat a autorului, de pe vremea când se afla elev la Școala Normală de Învățători din Câmpulung-Muscel. Subiectul i-a plăcut atât de mult, încât a transpus povestirea într-o comedie cu titlul *Moarte cu bocluc* (5).

(Va urma)

Note bibliografice:

1. Romulus Cioflec, *Doamne, ajută-ne! (Nuvele)*, București, Tipografia Regală, 1907.
2. Luminița Cornea, *Primul volum al lui Romulus Cioflec și receptarea lui critică*, în *Caietele de la Araci*, publicație semestrială de literatură a *Muzeului Național al Carpaților Răsăriteni*, anul VII, nr. 1 (11), iunie 2019, p. 2-4.

3. N.I. Apostolescu, *Cronica literară și artistică*, în *Literatura și arta română*, II, nr. 3, 25 martie 1907, p. 193.
4. Romulus Cioflec, *Trei aldămașe*, Editura Minerva, 1970, p. 43-58; p. 237-258.
5. Romulus Cioflec, *Moarte cu bocluc*, piesă de teatru în trei acte, ediție îngrijită, prefață și tabel cronologic de Luminița Cornea, Muzeul Carpaților Răsăriteni, Sf. Gheorghe, 1998.

Carmen Mușat-Coman

ALTĂ LUME, ALTĂ VIAȚĂ

În curtea mare, ciobănescul mioritic făcuse poteci. Poteci bătute, așa cum făcuseră strămoșii lui pe munții Făgărașului, însoțind turmele de oi. Shot fusese salvat de la marginea drumului, un ghemotoc negru, cu ochii mărgele. Se luase după tânăra venită în vacanță și care-i arătase un pic de afecțiune, întinzând mâna spre el și mângâindu-l, iar el, simțind căldura unui suflet, se ținuse scâncind după făptura înaltă, cu păr lung și roșcat, o făptură care nu semăna deloc cu amintirea încețoșată a mamei lui, dar care, iată, se aplecase la nivelul lui și-i acordase atenție. Instinctiv simțise că aceasta-i șansa lui. Și fusese. Tânăra se întorsese de câteva ori spre el, ușuindu-l, îndemnându-l să se ducă acasă, care „acasă”? El rămăsese în drum, stană de piatră, iar apoi, odată pasul omenesc reluat, își reluase și el urmărirea. Scena se petrecuse de câteva ori, om și câine privindu-se, privirile împletindu-li-se, legându-i. Tânăra se decisese brusc, „Bine, te iau”. Nu avusese câine vreodată, o pisică doar, în adolescență, care rodea cărți și care primise buletin de țară, să roadă gardurile bunicii. Venise cu el în Capitală într-un coșuleț în care acesta dormise tot timpul, legănat de mersul mașinii și de căldura trupului care-l ținea în poală. Din când în când deschidea ochii, spre a se convinge că nu visează, apoi scâncea fericit, adormind la loc...

Cățelul primise numele Shot, după celebrul shot dat pe gât de tineri, la concertele din cluburi. Și se dovedi a crește într-o lună cât alții în ani. Ghemotocul negru, cu labele albe se dovedi a fi un ciobănesc veritabil, deși medicul veterinar, o domnișoară cu ochelari, zisese că nu-l poate încadra în vreo rasă, nu știa ce câine e. Îi dăduse însă, discret, un verdict

intelectual, privindu-l în timp ce spunea ultima parte a frazei.

– Unii câini sunt deștepți, alții, nu.

Bunica tinerei însă, femeie crescută în satele Ardealului, fără prea multă carte însă cu școala vieții, îl încadraseră imediat pe Shot în rasa ciobăneștilor mioritici, atunci când îl văzuse în bătătură, o lună mai târziu. Noua casă cu curte a lui Shot era mult mai potrivită decât garsoniera orașului. Se dovedi că și verdictul intelectual fusese greșit, Shot, pe noul lui nume Rex, fiind afectuos, blând și inteligent. Adevărat, dădea dovadă de multă afecțiune și față de găini, dragostea asta exagerată manifestându-se prin smotociri de pene și bunica jura că-l și văzuse mâncând două găini, însă în lipsa dovezilor materiale – cocoșul alb mâncat se întorsese după două zile, de prin vecini – îți făceai mari păcate dacă-l pedepseai. Ori-cum, avea curtea lui, curte mare în care făcuse poteci precum strămoșii lui pe munții Făgărașului.

Ochii negri deveniseră căprui și te priveau cu blândețe, însă se întunecau când simțeau amenințare. Și-odată-l vedeai smulgându-se din mângâierea care-l făcea aproape să adoarmă, năpustindu-se spre poarta mare, aruncându-se pe ea, sărind precum o capră neagră, lătrând furios, furios pe cei doi câini ai nimănui și care, de câteva ori pe zi, treceau alene, provocator aproape, pe trotuarul din fața gardului...

Și tânăra, văzându-l pe Shot năpustindu-se spre poartă, își amintise atunci povestea citită cândva într-o carte, *Baciul Coman*, prinsă împreună cu alte povești sub titlul *Trei aldămașe*. „Altă lume, altă viață”, așa cum scria și Romulus Cioflec. Vătaful era, peste timp, Shot, baciul Ghiță Coman, cel cu sutele de oi, era acum o bătrână în toiag, sutele de

Imagine de arhivă: Casa memorială „Romulus Cioflec” – 2000

ori deveniseră câteva găini. Peste zeci de ani, curțile abia se mai cunoșteau, timpul și timpurile le schimbaseră. Satele mureau împreună cu bătrânii care „se împuținează ca un copac căruia i-a fost luat de un puhoi pământul de la rădăcină.” Satele deveneau goale, copiii fiind pribegi pe alte meleaguri, bătrânii rămânând „să aștepte”. Așteptarea se transforma în praf, și doar cele câteva animale mai țineau de urât celor care nu-și mai găseau rostul în noua lume.

Trei aldămașe... Tânăra găsisese cartea într-un anticariat, titlul o incitase, era folosit un arhaism, venea din maghiarul *aldomaș*. Scriitorul murise în 1955 și din prefață aflase că fuseseră tipărite, cele mai multe dintre povestiri, în 1942, sub alt titlu – *Români din secuime*. Autorul mărturisea că era cam impropriu, la fel gândise și ea. Apoi autorul adunase nulelele din acea carte plus alte patru, noi ori refăcute, *Divorț* căpătase o nouă formă – *Trei aldămașe* – și aceasta fusese foarte apreciată de Panait Istrati care o considerase „o mare revelație a epicii românești”, așa cum reieșea din scrisoarea din 1932 adresată lui Cioflec. Dorința de a o traduce rămăsese însă neîmplinită, poate și din cauza timpului scurt pe care îl mai avusese la dispoziție Istrati. Romulus Cioflec

nu acordase „cetățenie literară altor bucăți ... în afară de cele publicate în volumul de față” – dar fără să fie încântat de toate.

Tânăra ar fi vrut să-l contrazică, totuși. Citise și recitise povestirile, găsind de fiecare dată noi înțelegeri, noi lumi. „*Altă lume, altă viață*”. Aflase apoi că Panait Istrati gândise la fel și se și exprimase în scrisoarea-i: „*Am primit și citit pe loc cele două nulele. Nu ți le înapoiez, fiindcă m-au impresionat peste măsură și aș vrea să le recitesc, o dată, de două ori, peste 15 zile, sau o lună, când tot sper și eu că am să fiu mai bine și cu treaba sfârșită, ca să pot să traduc una din ele: Divorțul. Această bucată e o mică capodoperă. Într-însa, mai mult decât oriunde se găsește acel terroir – de care ți-am vorbit, și mai ales descopăr niște frumuseți literare nouă care ies din disonanțe. La tine, disonanțele produc un efect absolut contrariu decât la ceilalți scriitori.*”

Și totuși, ce se întâmplase cu acest scriitor, de ce nici profesori de română nu-i știau numele, de ce foarte puțini îi știau opera, în ciuda memoriei vii păstrate la Araci și prin activitatea scrisă a *Caietelor de la Araci*, așa cum avea să descopere tânăra? Un răspuns ar fi fost dat de Mircea Braga, profesor universitar,

critic și istoric literar, în prefața volumului *Vârtejul*, apărut la editura Dacia în 1979: „...poate fi vorba, mai întâi, de necunoașterea integrală și în desfășurarea lor firească a scrierilor lui Romulus Cioflec; apoi de presiunea frazei din *Istoria literaturii române...* a lui G. Călinescu, de apăsată indiferență față de o activitate ce reușise, în cele din urmă, să depășească diletantismul sămănătorist; și, în sfârșit, de extrema severitate a scriitorului față de pagina scrisă, fapt care explică de ce, în 50 de ani de scris și în 73 de viață, numărul volumelor încredințate tiparului este surprinzător de mic (neomițând că un volum ca *Trei aldămașe* reprezintă, în parte, o ultimă versiune a unor propuneri epice din anul 1907, rescrise deja pentru volumele din 1920 și 1940.”

Tinerei îi plăcuseră povestirile... Poate pentru că în ele regăsise o parte din copilăria mamei, a bunicii. Se cufundase în lectură, ignorând sirenele ambulanțelor care-și intersectau strigătele în noapte, se cufundase în liniștea satului. Și-n liniștea aceea ce-i cuprindea sufletul, călători umăr la umăr cu Solomon prin București, până pe strada Eminescu, urcă și ea treptele, asistă la desfacerea de muiere, apoi îl însoți din nou la crâșma unde băură adălmașul pentru vânzarea vițelilor și a despărțirii... Bun psiholog, Romulus Cioflec, își spuse tânăra, iată cum așterne pe hârtie stări, cum descrie îndoieli, regrete, eliberare, neliniști... Bun cunoscător al lumii satului, al relațiilor familiale, scriitorul așternea în fața ochilor tinerei mentalități, prejudecăți, credințe. Iată-l pe Gheorghies în *Descătușare*, băiatul ce se împrietește cu mielul familiei și care va trebui să dea dovadă de bărbăție, să-și înghită lacrimile, batjocura surorii lui... Un bărbat nu plânge. Lecția bărbăției e dureroasă și destramă sentimente. Iată-l pe Ion Cosciugaru, cel fără de rost după moartea fiicei, înger pe ușa altarului. Iată clopotul, membru al satului, martor al tuturor evenimentelor, de la naștere până la moarte, iată-l jelit și petrecut, căci va fi transformat în gloanțe, nemaip lângând vreo dispariție în război ci devenind război. Iată-i pe năzdrăvanii satului – Mototol, Buric -, prinzând șoareci de pe câmp în pălării, scene de un comic bine dozat. Și iată-iducând pisicii trofeul, pe principiul Dacă nu vine Mahomed la munte, vine muntele la Mahomed... *Cu mâțele la vânat* ar fi o povestire tocmai bună pentru o lectură în clasă, gândi ea. Dacă pe aceasta o citi

zâmbind, ca și pe cea intitulată *Cu ceasul* – copiii care mâncau cireșe direct din copac, bine păziți cu... ceasul, dacă urmări frământările elevului Popescu D. Gheorghe, cel ce avea de ajuns la nunta surorii – *Grabă pentru moarte în familie* -, celelalte însă-i pricinuiră tristețe, o tristețe însă nu apăsătoare ci o tristețe împăcată, resemnată. Căci așa era mersul lumii – bărbații plecau la război, frații se despărteau cu anii și nu se mai recunoșteau, schimbați de vremuri și grozăviile războiului. Războiul era una dintre temele scriitorului, așa-i părea ei: pe de o parte satul, cu femeile, obiceiurile, visurile, avertizările din vis, pe de altă parte cei plecați, cei neîntorși, cei jeliți deja, morți deja înainte de veste, morți în visul care-i lega de ai lui. Și-n lumea aceea aspră, muncită, descoperirea o umanitate pierdută, o solidaritate a oamenilor, o grijă pentru cel de lângă ei. Descoperi și dorința de a-și depăși condiția, de a urca o treaptă pe scara socială – *Domnu Ghiță* -, privi, cu ochii morarului cel bătrân, în urma berbecului Tărcău și ochii îi erau umezi. Închise cartea, cu ochii umezi și se întrebă cine oare mai înțelege lumea aceea a satului unde oameni, animale, vise de noapte și presimțiri se împleteau în povești, bând aldămaș pentru o veșnicie vremelnică. Vremelnică pentru că urmașii, iată, făureau o „altă lume, altă viață”, unde iarba verde era înlocuită de gazon iar copiii nu urcau în cireș, să mănânce cireșe „cu ceasul” și nici măcar gratis, fructele pământului umplând tomberonul scos săptămânal la poartă, căci în această altă lume, altă viață, oamenii începeau să nu se mai cunoască, oamenii se „împuținau ca un copac căruia i-a fost luat de un puhoi pământul de la rădăcină.” Și fără rădăcini, fără povești, această altă lume, altă viață îi părură tinerei pustii, sărace. Întoarse ultima pagină, așeză cartea pe noptieră și apoi luă mobilul uimit parcă de lunga tăcere, formă un număr și zise:

– Hei, salut, ce faci diseară? Mergem în club, să dăm un shot? Da, am luat concursul.

Înainte de a ieși din încăpere mai privi o dată coperta cărții *Trei aldămașe*. Zâmbi. Va fi o bună capcană, cuvântul „aldămaș”. Se va amuza pe seama amicilor.

La câteva zeci de kilometri, un ciobănesc mioritic se va smulge mângâierii palmei bătrâne, înnegurându-și privirea și se va năpusti spre poarta cea mare, spre a-și apăra domeniul...

O PROFESIUNE DE CREDINȚĂ ÎN SATUL ROMÂNESC

Eram elev de gimnaziu când un inspector școlar ne-a întrebat, în timpul orei de dirigenție, care este dorința noastră cea mai mare. Eu am răspuns imediat: „aș vrea să vindec, cu Lumină curată, rănilor satului românesc”. În acele vremuri, satul românesc tradițional, primea lovituri de moarte, iar credința în ziua de mâine se cutremura... Oamenii locului erau mai toți navetiști, munceau în orașele din apropiere. Unele sate deveneau prelungiri ale orașelor. Se construiau blocuri, se ridicau fabricuțe care înghițeau ogoarele strămoșești și metafora curată.

Timpul a trecut. Nisipul clepsidrei a șters numele oamenilor de demult, iar o parte din fala satului românesc a pălit.

Și, totuși, ca niște oaze ale românismului, unele sate au reușit să-și păstreze imaginea, rădăcinile, demnitatea. Aceste locuri, risipite între granițele țării, sunt parte din inima neamului nostru. Acolo, sub binecuvântarea Celui Veșnic Viu, simbolurile românești luptă cu norii de furtună ai Lumii Noi. Zi de zi. Cuvânt de cuvânt.

Cum arată satul de astăzi? Care sunt cele mai importante repere istorice sau culturale? Un prim exemplu ar fi satul Araci (comuna Vâlcele), județul Covasna. Este locul unde s-au născut scriitorul Romulus Cioflec, mitropolitul Nicolae Colan, deputatul Virgil Nistor. Araciul, în ciuda transformărilor impuse de zbuciumul istoriei, a rezistat, eroic uneori, reușind astfel să păstreze numele, tradițiile și mândria acestui loc minunat odinioară.

În Muntenia, poate cel mai cunoscut sat este Siliștea-Gumești, satul unde s-a născut scriitorul Marin Preda. Sigur, și aici, ca peste tot în lumea rurală, există mari transformări, și de aici mulți locuitori au plecat în străinătate. Cu toate acestea, amprenta românității e vie. Satul are încă oameni care iubesc pământul, credința străveche și cărările tinereții. Speranța nu a fost exilată în amintiri relative, nici nu a fost mutilată de nepăsare și ignoranță. La Siliștea-Gumești, satul românesc este viu, cu adevărat viu.

Un alt sat, de data asta din zona Moldovei, poate fi un reper de românitate. E vorba de satul Ibănești,

Vasile Ostahi
(Chișinău) –
Casă cu curte
la țară, 2014,
40x50 cm, ulei
pe pânză

*Mihai Ostahi
(Chișinău) –
Studiu, 2021,
75×55 cm, ulei
pe pânză*

din județul Botoșani. Acolo, în satul acela cu oameni frumoși la chip și la vorbă, trecutul nu a fost uitat. S-a păstrat, în mare parte, formatul caselor tradiționale. Ulițele și fântânile încă mai amintesc de satul anilor '60. Aici, în acest sat minunat, obiceiurile oamenilor vin din vremuri îndepărtate și poartă amprenta strămoșilor din veac. La Ibănești, se juca de Anul Nou un joc al cerbului cum nu am mai văzut nicăieri în România și tot acolo era obiceiul ca decedații să fie transportați la locul de veci (indiferent de anotimp) cu sania cu tălpi de lemn trasă de boi. Oamenii locului erau și sunt blajini, harnici și foarte credincioși. Din astfel de locuri, flăcăii au plecat în locuri îndepărtate pentru a lupta pentru Mama Țară și Neamul Românesc. Cei mai mulți nu s-au întors. Numele lor a fost preluat de cei vii, iar satul românesc a continuat lupta cu ceilalți dușmani care, zi de zi, încearcă să îi închidă frumusețea în labirintul de piatră al Lumii Noi. În copilărie, spuneam că aș fi dorit tare mult să pot vindeca rănilor satului românesc. Rănilor satului nu s-au vindecat și sunt tot mai multe. Sunt mulți oameni minunați care muncesc pentru a apăra valorile satului, există asociații, muzee, case memoriale etc.

Și totuși este nevoie și de altceva. E necesar ca fiecare dintre noi să salvăm și să conservăm așa cum putem, așa cum înțelegem, o parte din satul de odinioară. Putem salva un obiect, putem salva o amintire, dar, mai ales, îi putem învăța pe cei mai tineri ca noi că satul românesc este locul acela minunat unde Domnul i-a binecuvântat pe oamenii de demult cu dragostea pentru pământ, pentru seninul cerului și pentru rugăciunea spusă în prag de seară. Suntem moștenitori ai bucuriei simple, dar vii, ai cântecului curat și ai credinței nemutilate. Suntem urmașii marilor luptători, ai celor care au plătit, cu tinerețea lor, dragostea pentru pământul strămoșesc. Ca locuitor al unui sat românesc, și eu am auzit, în copilărie, cum povesteau veteranii de război despre cei plecați dincolo de albastru. La noi, în satele din Bucovina, se spune că la vremea vremurilor, flăcăii căzuți în bătălie, se vor întoarce. Domnul îi va aduce până la graniță, apoi le va arăta drumul către casă, iar ei vor reveni în locurile unde au trăit cândva. Acolo, vor ridica iar case, vor ara, vor crește animale. Și satul românesc nu va muri. Până atunci, trebuie să vindecăm, așa cum putem, rănilor satului românesc. Cu Lumină curată. Prin Cuvânt și Iubire. Mereu.

Mihaela Malea Stroe

PAROHIA DIN AMINTIRE

Sunt convinsă că bruma de credință pe care o am acum (nici „cât un bob de muștar”, poate cât unul de mac) am dobândit-o în copilărie, la biserița din satul în care am venit pe lume. Părintele Eugen Bologa, Dumnezeu să-l odihnească!, (figură bizantină – înalt, uscățiv, mai mereu cumva trist-surâzător, cu voce domoală și întotdeauna blând) era întruchiparea unui „apostol” desprins parcă din poemul lui Goga, dar încă în putere, nu „moșneag albit de zile negre”. L-am cunoscut așa *pe viu*, cu mult înainte să fi citit ceva din ce-a scris poetul din Rășinari. Dânsul mă botezase, acolo, în satul unde „am început a merge copăcel”, vorba lui Creangă, și, copil fiind, îl vedeam adesea pe părinte, în straie „nemțăști”, întorcându-se cu pași înceți spre casă, ostenit și asudat de la coasă ori de la sapă, cu uneltele pe umăr, ca orice țăran din sat, apoi, duminica sau în zile de sărbătoare, transfigurat, în veșmintele preoțești. Nu era o chestiune de „*imagine*”, de „*rol*”, de „*aparență*”; transfigurarea venea din interior (la drept vorbind, în clipa asta nici nu sunt sigură dacă părintele chiar era înalt sau „*înălțimea*” aceea de care îmi amintesc venea tot din lăuntru, din autoritatea morală pe care el o avea). Există un hotar nevăzut, dar precis, între zilele de lucru – când părintele Bologa trudea aidoma oricărui sătean – și cele de sărbătoare, când celebra la altar și în mijlocul drept-credincioșilor.

Era, cum se cuvine, păstorul și modelul micii comunități, iar asta se oglindea în ținuta și în atitudinea sătenilor care la lucru mergeau în haine... de lucru, „nemțăști” sau nu, dar la biserică veneau în costumul popular specific zonei, în cele mai bune și frumoase straie pe care le aveau, din respect pentru Sfânta slujbă, pentru Sfântul lăcaș, pentru Dumnezeu. Nu existau încă microfoane, dar nici nu era nevoie. Sătenii stăteau smirnă cât ținea slujba. Și nici nu se aflau în biserică ceasuri de perete care să distragă atenția și să tulbure enoriașii, căci timpul liturgic nu se măsoară cu minutarul.

Iar postul?! Nu era o glumă, nu se negocia niciun meniu „*de dulce*”. În preajma posturilor mari, bunica,

asemeni altor femei din sat, fierbea cu leșie de cenușă, ca într-un ritual premergător, toate vasele și tacâmurile, să nu rămână nici o urmă de untură, de unt sau de lapte care să „*spurce*” postul. Iar în *Vinerea Mare* – nesmintit, post negru. Abaterile erau îngăduite cu zgârcenie, numai copiilor sau celor grav bolnavi. Cu toate rigorile postului, nu mâncarea era, totuși, cel mai important aspect. Dacă se isca, omenește, câte-o gălceavă, intervenea, scurt și hotărât, bunicul: „*No, gata, că suntem în sfântul post!*”, iar gălceava se stingea repede, ca flăcăruia de chibrit în bătaia vântului. Asta nu se întâmpla doar în familia noastră. Oamenii, măcar pe durata postului, se fereau cât puteau de sfadă, de vorbe grele, de gânduri rele și urâte, pentru că așa îi îndruma părintele. Până și sudălmile erau cumva... diluate („*lua-te-ar han-tătarul!*”, „*lua-l-ar gaia!*”, „*lua-le-ar hingherul!*”, „*duce-te-ai în Patagonia!*”, „*dă-le-n cataroi!*”...) printr-un bun-simț țărănesc înnăscut, care, șlefuit cu migală de sfaturile sau de dojenile părintelui, filtra neobosit grosolănia, cu atât mai apăsător în *Postul Mare*.

Și mai orânduise părintele un cor de femei, vreo douăzeci, cu voci puternice și limpezi de te lua cu fiori pe șira spinării când începeau să cânte. Măriuca, Rozalia, Valeria, Olguța, Genica, Lucreția..., soprane și altiste pe care și *Madrigalul* și le-ar fi dorit. Adânc răscolitor era la *Slujba de Înviere*. Atunci, biserița, înălțată pe un dâmb din inima satului, devenea neîncăpătoare, iar lumea stătea și pe afară. Dar, chiar și așa, nu era nevoie de boxe și microfoane pentru că toți ascultau în tăcere, parcă nici nu respirau, ascultau într-adevăr „*cu sfințenie*”, fără șușoteli, cu adevărat lepădau de la ei „*toată grija cea lumească*”, așa încât se auzea bine, clar, fiecare cuvânt al preotului. Nu-mi amintesc ca vreodată să fi fost nevoit părintele să întrerupă slujba, cum se întâmplă prea adesea la oraș, ca să-i roage pe credincioși: „*faceți liniște, oameni buni!*”. Când părintele Bologa rostea *Hristos a înviat!*, răspunsul – *Adevărat a înviat!* – venea puternic, răspicat, de la toți într-un glas, de răsunau și aerul, și ulița, și pădurea de pe coastă, și apa din vale. Era copleșitor!

Iar când începea corul să cânte *Hristos a înviat!*, cânta toată suflarea din biserică și din jurul bisericii, de simțea că până și forța gravitației slăbește, se risipește, nu te mai leagă de pământ, simțea că levitezi și că, într-adevăr, se petrece un miracol al învierii și înălțării lăuntrice în fiecare. Cu siguranță, nu m-aș fi mirat dacă, în momentele acelea, aș fi văzut crescând pe umerii sătenilor veniți la *Înviere* aripa de înger. Fie și numai o dată pe an, se sălășluia,

în toți cei prezenți, clipa de „îndumnezeire”.

Mărturisesc că parohia asta, din amintire, este aceea spre care „migrez” de multe ori cu gândul și cu suflul. Este parohia de care mi-e dor, căci alta pe măsura ei, în realitate, n-am mai întâlnit. După ce, în vârtejul istoriei, s-au abătut asupra oamenilor locului negurile unor intrigi politizate și n-a mai slujit părintele Bologa, nici măcar acolo, în azi aproape dispărutul sătuc al nașterii și copilăriei mele, n-a mai fost la fel.

INSCRIȚII

Nicolae Scurtu

CÂTEVA ȘTIRI NOI PRIVITOARE LA V. COPILU CHEATRĂ

Biografia poetului, publicistului și memorialistului V. Copilu Cheatră (1912–1997) ar necesita o cercetare atentă și sistematică spre a identifica surse privind itinerarul său fizic și artistic.

Se știe că a debutat cu proză încă din preadolescență, fiind publicat în pagina literară a ziarului *Patria* din Cluj de însuși Ion Agârbiceanu.

Din acel moment, 1927, și până în anii senectuții numele său este prezent în cele mai însemnate reviste și publicații literare din Transilvania. Și nu numai. Se aliniaza generației sale și participă intens la viața literară, culturală și didactică a celei mai frumoase și mai interesante țări ~ *Țara Ardealului*, având ca modele pe Octavian Goga, Aron Cotruș și Mihai Beniuc.

Pe Aron Cotruș l-a prețuit, i-a citit și i-a recitat opera și a corespondat mulți ani, după ce «poetul minerilor» s-a stabilit definitiv într-un alt continent.

Epistolele trimise și primite de la Aron Cotruș, publicate parțial, constituie o sursă esențială pentru viitorul biograf al poetului V. Copilu Cheatră.

Remarcabile, de asemenea, sunt și epistolele trimise poetului, traducătorului și memorialistului Petre Pascu (1909–1994), în care întâlnim prețioase știri și informații referitoare la autorul cărții *Cântecul moșilor* (1981).

Epistola ce se reproduce aici conține câteva precizări privind colaborarea lui V. Copilu Cheatră la revista *Înnoirea* din Arad, pe care o conducea Petre Pascu.

De asemenea, referințele privitoare la Nicolae Găgescu¹, Ion Moldovanu și Viorel Șuluțiu, precum și unele aspecte din viața cazonă.

Dragă Petre,

Ti-am mai scris o carte postală, în care te rugam să-mi trimiți adresa unei prietene de la liceul industrial de foto, Ileana Străgan, cu profesora la vre-o altă muncă de economie lenină. Nu mi-ai răspuns. Nu vreau să cred că din neapăsare. Poate că poate vei fi de astă dată măcar mai prietenos.

Tei te rog, să-mi răspunzi la următoarele puncte:

- 1) Fiind cătănă și cumsecuț fiind că-mai aproape cămășă de piele deși sumene, tată aș și tamburul mai mare în cupăria deși stăruie, te rog, de o raia prin la liceul industrial de foto și trimite-mi un proiect pe adresa de mai jos, mulțumesc de el tamburul meu.
- 2) Fiind din surse autoritate, că nu mă eliberiez, vine în 16.12. deși după data apariției „nușă”, vreau să mă țin de curiozitate și să știu din vreme un „Palm apăsăscuț”, pentru raritate, Căd să-mi vi confirmă primirea.
- 3) Mi-ai trimis volumul lui Malabarova dela *Țăranii*?
- 4) Nu-mi poți trimite raritate ai la cătănă?

Si fiindcă-mi sunt primite ar, precum pot toate primite, închin.

Transmite dădunilor cineafili sărută de mină, iar lui viața meteozi într-o țară.

Îl tău prieten cu toată
Căpătăscu.

P.S.
Dă-mi biorel salută, pentru
V. Copilu Cheatră
Și. Prietene Mihai 4.
Oradea.
12 dec 1939.

Copilul Cheatră, Epistola A1 și A2

Orăștie, 1 iunie 1939

Dragă Petre,

Ți-am mai scris o carte poștală, în care te rugam să-mi trimiți adresa unei prietene de la Liceul Industrial de Fete, Ileana Drăgan, sau profesoară la vreo altă școală de economie casnică.

Nu mi-ai răspuns. Nu vreau să cred că din neglijență. Așa că poate vei fi de astă dată măcar mai prompt.

Deci, te rog, să-mi răspunzi la următoarele puncte:

1) Fiind cătană și cunoscut fiind că-i mai aproape cămeșa de piele decât sumanul, tot așa și tamburul mai mare în companie decât ștabul, te rog, dă o raită până la Liceul Industrial de Fete și trimite-mi un prospect pe adresa de mai jos, având nevoie de el tamburul meu.

2) Aflând din sursă autorizată, că nu mă eliberez până în 16 I[una] c[urentă], deci după data apariției „Înnoirei“, vreau să mă țin de cuvânt și să trimit din vreme un „Psalm al păcurarului“, pentru revistă. Cred că-mi vei confirma primirea.

3) Ai primit volumul lui Moldoveanu de la Găgescu?

4) Nu-mi poți trimite revista aici la cătănie? Și fiindcă-mi sunt spionate aici, toate gesturile, închei.

Transmite duduii cinemafile sărutări de mână, iar lui Vuia prietenești îmbrățișări.

Al tău prieten care te țucă,

V. Copilu Cheatră

P.S.

[Domnului Viorel Șuluțiu, pentru V. Copilu-Cheatră, Str[ada] Prințul Mihai, nr. 4, Orăștie].

Versurile le așezi în strofe de câte două rânduri. Anexez două poeme ale lui V. Șuluțiu, Orăștie, prieten și talentat poet.

[Domnului Petre Pascu, Scriitor, Strada Blanduziei, nr. 33, Arad; V. Copilu Cheatră, Strada Prințul Mihai, nr. 4, Orăștie].

Note:

• Originalul acestei epistole inedite se află în biblioteca profesorului Nicolae Scurtu din București.

1. Nicolae Găgescu, Dumitru Isac și V. Copilu Cheatră editează la Cluj, revista *Sympozion* în răstimpul 1938–1944.

CRONICI

la volumul *Iluzia reîntoarcerii* de Cornel Dimovici, Editura ARTprinter, 2022

Carmen Gheorghe

„NU AM FĂCUT ALTCEVA DECÂT SĂ RECONSTRUIESC O LUME”

Carmen Gheorghe

Și totuși, exponenții exilului românesc nu s-au resemnat. Acolo unde i-a dus destinul – profesional, poetic, cum or mai fi destinele noastre – au făcut lucruri și au scris. Au reconstruit lumi. Nu vorbim numai de un Paul Celan, greu încercat pe acest drum de tenebrele sociale, poetice și mentale, ci și de scriitorul Cornel Dimovici, român din Arad stabilit în Germania. De la proza scurtă, trecând prin poezie și roman, traseul literar este cel care îl scoate din anonim și îl situează între scriitorii contemporani de limbă română.

Antologia îngrijită de scriitoarea Luminița Cornea, apărută într-o formă elegantă nu numai prin conținut, cuprinde activitatea literară de o viață a lui C. Dimovici. Cu atenția la detaliu ce face din aceasta un exeget de încredere, L. Cornea a adunat în acest volum fragmente și creații care ilustrează întregul parcurs literar, de când „călăreții tinereții” erau așteptați în

fiecare dimineată, cum spune Dimovici în poeziile sale, până în anul 2018, când apărea la editura Eikon romanul *Umbra crucilor de fier*. Între debutul din 1969 și editarea volumului de față, *Iluzia reîntoarcerii*, prozatorul nu a ostenit să redacteze, să corecteze, să publice, să dea interviuri, așa încât activitatea sa creatoare a continuat în paralel cu cea de medic. Chiar și în țara de adopție a reușit să publice, în 2017, romanul *Die eisernen Kreuze* la Editura K. Fischer.

Elementul definitoriu al existenței lui C. Dimovici putem spune că rămâne localitatea Comandău, un alt fel de Combray, real de data aceasta, locul în care tăcerea, frigul și ceața pădurilor bătrâne au constituit decorul în care medicul de țară a început să scrie. „Am mângălit patru ani după orele de slujbă, încețoșat și istovit, noaptea, cu întreruperi de luni și săptămâni, greoi și chinuit la cartea asta prin care încercam să descopăr și să clarific o lume.” (*Soarele și lumina sunt la fel*, povestiri)

Apărut în 1999, *Blajul și Europa* (în revista *Vatra*) reamintește de contribuția orașului Blaj la „formarea conștiinței europene care a dus la clarificarea latinității și a limbii. A făcut posibilă apariția structurilor europene în societatea ardeleană cu toate consecințele culturale, sociale și politice.” Ardealul și Blajul constituie pasiunea lor comună, cea care a condus-o pe Luminița Cornea să conceapă culegerea de față într-o manieră clarificatoare, exemplară, adăugând și fotografii relevante cu oamenii, cu cărțile și cu cele mai importante evenimente din lumea literară, adică cu acele lucruri care rămân și prin identitatea imagistică și istorică.

Între referințele bibliografice și referințele critice se înscriu pagini din volumele apărute anterior – fie despre lumea vrăjită a Comandăului, fie despre textele publicate înainte de 1974, anul stabilirii în străinătate.

De la cronicile de teatru ale anilor 70, la aprecierile despre Samuel Becket, în calitate de câștigător al premiului Nobel în 1969, trecând prin analiza, aproape imposibilă, a sinuciderii pictorului Mark Rothko, subiectele sunt diverse, dar denotă faptul că așa este un scriitor, poate aborda orice subiect, cotidian sau general valabil. Realitatea și ficțiunea pornesc de la imaginar și se încheie pe o pagină. Pictorii Toulouse-Lautrec, Tihanyi Lajos, apoi scriitorii I. A. Bunin și A. Malraux fac și ei obiectul unei aplecări analitice și a unei atenții cultivate, conștiente. Între personajele

Cornel DIMOVICI

ILUZIA REÎNTOARCERII

Coperta volumului *Iluzia reîntoarcerii* de Cornel Dimovici

romanești, cele aflate la Florența într-o vară ajung cu discuția la punctul sensibil al vremurilor, acele vremuri bine cunoscute din realitate, transpuse realist în *Vremea trădării* – securiștii, spionii, activiștii de partid, cloaca în care ești supravegheat și ești silit să supraveghezi. Ana îi spune lui Alex că cineva a turnat. „Dar cine nu toarnă?”, vine replica dură a celui alt.

În sfârșit, sub chipul elevului militar Ștefan din *Umbra crucilor de fier* (ed. Eikon București, 2018) îl putem identifica chiar pe Dimovici. „Ștefan căzuse iarăși în groapa singurătății, se simțea încolțit și se refugia în copilăria lui, în anii de la Blaj și îi căuta pe prietenii și profesorii care i-au cultivat respectul și admirația pentru Franța.” Blajul rămâne visul lui de aur, locul de unde viitorul nu are decât o direcție – spre o viață împlinită și demnă, dedicată și creativă.

Întors și reîntors, Cornel Dimovici rămâne o voce auctorială ce și-a continuat cariera literară până în prezentul acestui volum în care reîntorcerea nu a fost o iluzie, ci revederea care ne duce pe toți înainte.

Brașov, iunie 2022

SUB SEMNUL NOSTALGIEI

Iluzia reîntoarcerii este titlul, cum nu se poate mai potrivit, al antologiei scriitorului Cornel Dimovici, ediție îngrijită și prefătată de doamna profesoară Luminița Cornea. Aș putea spune că această carte se află sub semnul exilului, de fapt sub semnul continuei drame a exilatului care, prin porii scrisului său, încearcă să domine nostalgiile trecutului, marcate de frumusețea unică a Comandăului sau de Ardealul lăsat în urmă, în melancolia unui spațiu protector și magic care nu mai poate fi reconstituit în exil decât prin forța scrisului și a rememorării: „Și acolo sus, în Comandău, în cabana de lemn, contemplând satul, ceața care curgea lingând pomii ruginii, vocile pădurilor, sunetele turmelor, mișcarea în nemișcarea ancestrală, îl contopea din nou tristețea arhaică a Carpaților.” (Cornel Dimovici, *Refugiul*)

O mare parte a povestirilor din această antologie se află într-o spirală a rememorării cu accente nostalgice: povestirea *Ghinion* se petrece în decorul Comandăului, unde un soldat român, întorcându-se de la o partidă de cărți cu prietenii săi maghiari, pe linia hotarului, are ghinionul teribil de a nu fi recunoscut de ai săi și de a fi împușcat într-un mod stupid, dar nelipsit de tragism. *Partida de cărți* pare să se desfășoare tot în spațiul Comandăului, la vechiul castel, unde intelectualii plictisiți ai satului participă la un joc de cărți, ignorând aproape total diluviul care se revarsă peste ei.

Tot sub semnul nostalgiei se află și poezia scriitorului, în care drama exilului este ușurată, pe cât posibil, de răsuflările metaforei: „Te reîntorci/ în lăcașurile de vânătoare/ care nu mai există/ căutându-te/ și/ pleci/ luând reîntoarcerea.” (*Căutându-te*) Accentele sale poetice se află totuși și sub imperiul definiției pentru că nu puține sunt poeziile în care se conturează frumoase arte poetice: „Poezii bătrâni/ nu mai scriu despre dragoste./ Ei scriu/ despre trecere și moarte/ sau despre frica de-a iubi./ Ei singuri fiind cei ce știu,/ ce-nseamnă moartea și iubirea...”

Ardealul este un alt subiect preferat, în care viziunea poetică, nelipsită de susurul nostalgic, se plimbă pe Târnave, prin Carpații maiestuoși, neignorând nici multiethnicitatea lui și încercând să explice „Tulburătoarea fascinație a Ardealului” (*Odă*).

Importante și definitorii mi se par și articolele apărute mai ales în ziarul covăsnean *Cuvântul nou*, unde ne întâlnim cu un spirit critic autentic, în special în cronicile de teatru, dar și în aprecierile legate de artă sau chiar de literatură. În articolul *Premiul Nobel pentru literatură, 1969*, Dimovici realizează un foarte expresiv portret al marelui dramaturg Samuel Beckett: „Acest fascinant scriitor este, poate, cel mai îngrijorat intelectual și poartă în sufletul lui durerea și tristețea pentru o condiție umană mizeră ale cărei aspirații par zădărnice de o lume care se precipită spre catastrofă”.

Găsim în această antologie și două fragmente din romanele *Vremea trădărilor* și *Umbra crucilor de fier*, texte care pot ajuta la o mai bună cunoaștere a scriitorului și, de ce nu, la o continuare a lecturii pentru potențialii cititori. *Vremea trădărilor* pare să fie un roman inspirat de însăși biografia scriitorului, pentru că acțiunea se petrece în Germania, țara în care s-a stabilit autorul, dar și pentru că observăm, din însuși dialogul personajelor, anumite elemente biografice:

„...Spune-mi o poveste.

– O poveste-poveste sau o poveste adevărată?

– Egal. Ce vrei. Dar spune-mi, cum ai ajuns în Germania?

– Ca toți ceilalți. Cu trenul. Și nu m-am mai întors. Cum se spune, am fugit. Dar cu pașaport.

– Dar nu ești saș, adică de origine germană?

– Nu.

– Scuză-mă, eram curioasă, adică sunt curioasă.”

Umbra crucilor de fier îl are în centru pe Ștefan, martor al schimbărilor istorice care se petrec pe teritoriul României în timpul Celui de-al Doilea Război Mondial, un cadet de marină, melancolic și visător, care rememorează fascinația Blajului natal.

Referințele critice de la final ne oferă aproape un portret complet al scriitorului (sintagmele critice sunt definitorii și exprimă în mod obiectiv condiția și destinul scriitorului); „aproape”, pentru că fără o lectură totală, medicul și scriitorul Cornel Dimovici nu ar putea fi dezvăluit și înțeles în adevărata sa înfățișare de exilat în istorie, dar salvat prin scris, această continuă „iluzie a reîntoarcerii”.

Tg. Secuiesc, iunie 2022

Frumoasă ești!

Frumoasă ești, balsam îți este glasul,
Iar mierea gurii dornice mă-mbată,
Fruntea-n amiezi de taine-i înstelată,
Iar ochii tandri îmi subjugă ceasul.

Coapsa de bronz, în jinduri săpată,
Adoarme-n umbra jilțurilor pasul,
Sânii poftesc în taine dulci impasul
Crepusculului din amiezi de vată.

Am coborât o treaptă în vecie.
Merii își plimbă rodul de topaz,
Se stinge focu-n mustul de la vie.

Te-am dăltuit pe-un alb și viu talaz.
Rămâi ca roua strânsă pe câmpie,
Ca sărutarea ierbii pe obraz.

Aștept primirea

Aștept primirea-n taina casei tale,
La poarta care-nchisă îmi rămâne.
Ai pus străjeri, venirea să-mi amâne.
În grele-armuri mășăluiesc pe dale.

Mărunte slugi se fac pe timp stăpâne
Și-n ceas străin, înlănțuit în zale,
Alungă trilul mierlelor din cale
Și-nfig tristeți în năluciri păgâne.

Doar eu și ceața gâtuind suflarea
Hălăduim prin gând rămas ascuns.
Se sting lumini la geamul tău. Iertarea

Cu mirul ei pe frunte nu m-a uns.
Dar tot mai stau și-ți mai veghez intrarea,
Chiar de mă simt de îndoieli străpuns.

Când mă privesc în tine

Când mă privesc în tine, ce mirare!
Bizare gesturi curg necunoscute.
Zidesc palate-n pulberi prefăcute
Zvârlind pe trepte semne de-ntrebare.

Mă țin dorințe-n glod, fără virtute
Și patima se zbate în uitare.
O îndoială urlă și dispare
Sub cer opac, pe tănuite plute.

Privirea-mi este gata să aprindă
Scânteia îndoielii-n drob de seu,
Săgeata spaimei șerpuind spre grindă

Și cercul milei, adumbrit mereu.
Mă văd în tine ca într-o oglindă
Cu haina mea umilă. Sunt chiar eu.

Elena Graure Manta:
Domnișoare cu rochii
scurte, 2022, sticlă

Nu caut păsări

nu caut păsări
în tâmplele tale doar mă tângui
ca un sunet de bucium putred
prin aerul țării mele
te rog nu striga în oglindă
va mai veni un copil să surâdă
peste mirarea luminii
demult împușcată
te rog fii și tu o dată
în viață fată

Literar banal

Scriem toți
despre nimic și toate,
Despre naștere,
Despre Iisus și sfinți,
Dar uităm că nu foarte departe
Ni se duc în moarte triști părinți.
Scriem toți, e o încrâncenare,
Nu ne pasă dacă scrisul strigă,
Săvârșim un fel de-încăierare
între îngeri și nu ne intrigă...
Scriem toți despre nimic și toate
și ne credem autori de drept,
Nu ne pasă dacă-înfiorare
nu există-n inimă și-n piept.
Fiecare-i propriul lui deștept..

Mirajul primăverii

Când primăvara izbucnește-n ramuri
Se însoțește inima cu Dumnezeu
O rază aurie peste lanuri
Îmbină suflet și țărână tot mereu.

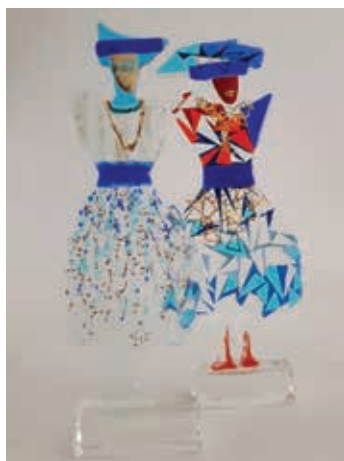
Miraj etern, miracolul schimbării
Transformă albul de mirese-n bleu
Lasă-n trecut zăbranicul durerii
Și zice iernilor din noi „adieu!”

Primul noroc și prima bucurie
Ultima șansă-a anului acest
Sărutul meu, chiar o căsătorie
Voi oferi alesei – dar celest.

Căci doar acum, în anotimpul nou,
Credeam în vraja-acestui început
Cuvintele acum au ecou
Și-se-mplinește dorul nostru mut.

Un jurământ, o floare, un sărut
Sunt binecuvântate-n luna mai
La umbra nukului de mult știut
Și inima -naturii vrei s-o dai.
Ne invidiază toți și toți doresc
Îmbrățișarea care-i doar a ta
Căci primăvara n-am s-o risipesc
Chiar dacă clipa asta voi uita...

(din volumul *Hoinar pe portativ*,
Editura Ex Libris, Brăila, 2007)

Elena Graure Manta:
*Domnișoare cu rochii
lungi, 2022, sticlă*

Nemurire vrem...

Noi nemurire vrem, de asta scriam
Poeme triste și neînțelese...
Până la urmă, însă, altfel iese:
Ajungem tot în bietul țințirim...
Noi nemurire vrem, de asta scriam.
Din câte scriem, scrisele ne par
Monumentale opere de artă,
Dar, uite, bate-un vânt hoinar la poartă,
Ca să ne spună: totu-i în zadar,
Căci din ce scris-am, scrisele dispar.
Le șterge ploaia, spulberul infim,
Le arde arșița, furtuna le doboară...
Trăim pe lumea asta-ntâia oară
Și ultima... Ar trebui să știm...
Noi nemurire vrem, de asta scriam.
Odesa, 13 mai 2022, ora 21.47

Atât de bine...

Mi-a fost cu tine-atât de bine
În ziua asta, care pleacă...
Ce ar putea să fie mâine?
Chiar dacă vine maine. Dacă...
Nu știm ce fi-va peste-o oră,
Dar, oare, peste-o zi întreagă?
E o neliniște sonoră,
Ce, parcă, sângele-l încheagă.
Fragil e totul, ca o gheață...
Subțire, rece, transparentă...
Lumina cea de dimineață,
În risipirea sa atentă,
Ne lasă bezna, care vine
Și focu-n lampă îl îneacă...
Mi-a fost cu tine-atât de bine
În ziua asta, care pleacă.
Odesa, 10 mai 2022, ora 18.43

Ion Topolog

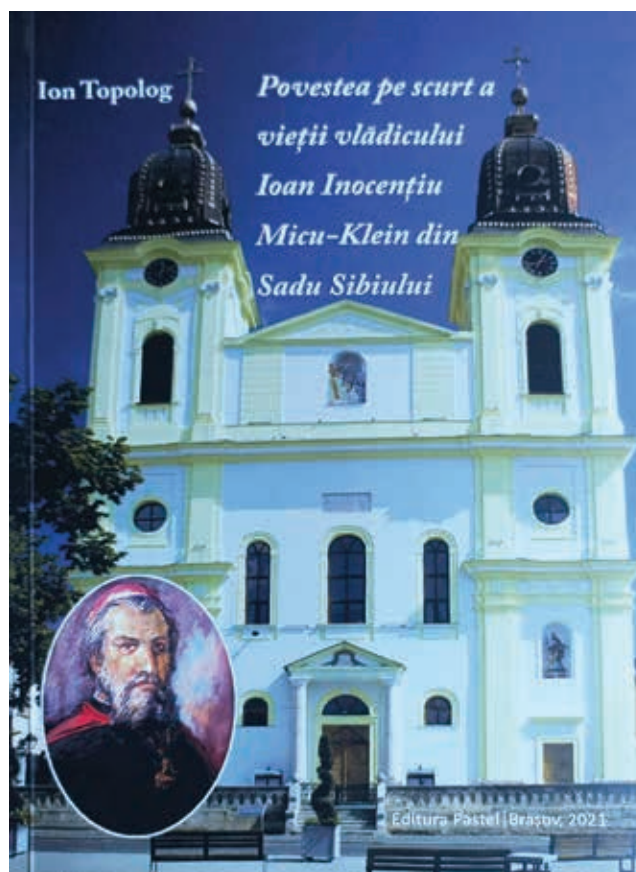
POVESTEA PE SCURT A VIEȚII VLĂDICULUI IOAN INOCENȚIU MICU-KLEIN DIN SADU SIBIULUI (fragment)

Și-așa trec aici trei ani de școală, mintea inteligentului adolescent luminându-se tot mai mult. E drept că era și cu vreo doi ani mai mare decât colegii săi, dar nu singurul. Era în vara anului 1719, când – în urma rezultatelor tot mai bune la învățătură – s-a hotărât plecarea lui la Colegiul iezuiților din Cluj, timp de 5 ani.

– Ei – i-a zis mai marele său prieten, Ieronim –, acum ne despărțim.

– Da, și va fi greu, padre. Abia de-acum îmi va fi greu fără tine.

– N-avem ce face. Nu ne putem opri. Acesta e drumul spre a ajunge unde am vorbit. Tu trebuie s-ajungi stegarul românilor uniți cu Roma în lupta lor pentru recunoașterea ca națiune. Că de-aceia am acceptat *Unirea*. Au trecut 20 de ani de-atunci și noi tot nu suntem o *natio* între celelalte recepte. Dieta de la Cluj, guvernul Transilvaniei – cum s-ar zice – n-are nici un reprezentant român, doar ei: ungurii, sașii, secuii. De ce suntem cei mai mulți și cei mai vechi pe pământul ăsta? Acu' ai văzut și tu că

Coperta volumului scriitorului Ion Topolog

*Scriitorii Ion Topolog, Ionel Simota și Luminița Cornea –
Librăria Șt. O. Iosif, Brașov, 2016.*

vorbim o limbă romanică, precum a italienilor, a părintelui-papă, a spaniolilor și-a altora, și-atunci, de ce venetici, de ce tolerați? De ce noi la toate dările și robi pe domeniile lor? Trebuie să ieșim din starea asta, să respecte actele de la 1701, diploma leopol-dină. Au ascuns-o, n-o recunosc, o neagă. Cineva de-al nostru trebuie s-ajungă s-o scoată la lumină. Tu trebuie să fii acela. Mergi la studii la Cluj și te dumiște mai bine. Ai grijă cu cine te însoțești. De altfel, voi veni cât pot de des, să ne vedem și să vorbim. Nu-mi scrie despre taina noastră, doar despre școală și impresii generale. Nici părinților să nu le scrii de gândul și planul nostru. Doar de dorul locurilor și-al lor. Asta ar fi: Mergi cu bine. Hai, fără lacrimi. Ne vor trebui mai încolo. Ca și Sibiul și altele, Clujul e tot al nostru, până mult mai sus de el, la Sătmăr și Baie, dincolo de Orăștie. O să vezi.

Călugărului-pedagog Ieronim, părintele său spiritual, nu i-a scris decât după o lună:

„Cluj, 30.XI.1719

Deci, sunt de peste o lună aici și parcă sunt în Sibiul sau chiar acasă. Nu simt nici o înstrăinare. N-am simțit-o nici pe drum. Oriunde ne-am oprit, la Sebeș, la Turda, și la niște fântâni între ele, unde-au adăpat caii, am auzit vorbindu-se mai mult românește și puțin ungurește. Așadar, pe tot drumul am întâlnit numai neamul nostru și simțământul cu el mi-a rămas întreg, îmi venea să mă reped la ei, să le spun că sunt și eu român, să le spun că merg la studii la Cluj. To-

tuși, în Turda i-am întrebat: „De ce religie sunteți?” „Am fost uniți, domnișorule, dar nu știm cât o să mai fim, că nu s-a împlinit nimic din ce ni s-a făgăduit. Acum nu mai avem nici preot. Nu mai sunt trimiși fii de-ai noștri la școli, să se pregătească, și la Roma nici atât, după cum s-a spus. Dumneata unde mergi, că te vedem cu straie de școlar?” „La Cluj, tocmai să mă fac preot unit și mai sunt și alții acolo.” „No, mergi cu bine și veniți degrabă, c-altfel ne stingem. Ne întoarcem la ce-am fost, că și-așa n-am scăpat de apăsare.” Ce mi-au spus oamenii aceia, dragul meu părinte, m-a mâhnit nespun și-am zis că toată viața o să mi-o închin lor. Mi-am simțit sufletul plin de sufletul lor și de tot locul frumos și satele prin care am trecut. Am fost opt inși în trăsură și unii mai mult au dormit, cu toate zdruncinăturile, că drumul nu e peste tot neted, dar eu nu mi-am luat ochii din geam. Nu mă mai săturam să mă uit. Mi se părea că până la cer sunt fiul acestor locuri, că mi-s dragi, fiindcă aveau o lumină care e la fel ca cea de la noi de la Sad. Mai ales când am văzut în depărare Munții Apuseni, cu Țara Moților.

Dragul meu părinte, când am ajuns sus în Dealul Feleacului și s-a făcut popas, am coborât și-am privit jos Clujul! Mi-au dat lacrimile. Aici îmi va fi de-acum căminul – mi-am zis – și nu știu de ce mi se părea că tot locul și toată lumina aceea care coboară peste oraș mă cuprindea și mă purta ca pe o pasăre. *Kolozsvár! Kolozsvár!* auzeam în jurul meu cum rosteau călătorii unguri, unii dintre ei venind, poate, ca și mine, pentru prima dată în orașul de pe Someș.

Dragul meu Padre, suntem o singură clasă cu elevi români (11), unguri (7), ruteni (3). Românii sunt din zona Clujului, Hunedoarei și Mureșului. Din partea Sibiului sunt numai eu. Cu românii, dar și cu ungurii și rutenii, m-am împrietenit deja, dar cel mai prieten mi-e un băiat din Fișerul de Câmpie, de pe Mureș, Iuliu Ionaș. A urmat primele clase – ca și mine – la Colegiul iezuit din Tg. Mureș. În dormitor avem paturile unul lângă altul, iar ziua, în clasă, stăm în aceeași bancă. Știi ce ne spunem seara înainte de culcare? Basme, basme românești – *Florița din codru*, de exemplu. El știe mai multe, le spune foarte frumos și ziua, în pauze, vorbim de pe-acasă. În vacanța de Paști merg la el, apoi, în vară, îl iau cu mine la Sad. Amândoi ne luptăm cu latina și germana. Trebuie să ajungem să le scriem și vorbim bine.

La maghiară suntem mai înaintați. Profesorii sunt germani, sigur, iezuiți, ca și noi, doi slovaci, cei de la științe, și doi polonezi, tot la științe. Pe mine m-a luat – să zic așa – în de bine slovacul Karel Janacek, care ne predă *Istoria Bisericii Catolice*. La sfârșitul lecției, mă pune s-o repet, adică să-i fac un fel de fixare. Facem și *Istoria Austriei* și-a *Ungariei*. Nu sunt grele. Ni s-a spus că la sfârșitul anului II vom face o excursie la Roma, cu vizită la Sfântul Papă.

Iubitul meu părinte, o istorie a Transilvaniei noastre nu se predă. E inclusă în istoria Regatului ungar, dar profesorul Janacek, pe la lecțiile lui o pomenește mereu. Ne-a vorbit de un român de-al nostru, născut chiar la Sibiu: Nicolaus Olahus. Tu știai de el? Într-o pauză m-am luat după profesorul Janacek și l-am rugat să-mi spună mai multe despre acel Olahus și-n ziua următoare mi-a adus cartea *Hungaria*, dar mi-a zis s-o citesc, așa, mai ferit. O țin în dulapul de la dormitor și-o iau cu mine când rămân singur în clasă sau când merg pe o bancă în fundul curții, până nu se lasă frigul. Așa c-o să citesc mai mult din ea la primăvară. Profesorul mi-a spus că pot s-o țin, că a luat-o pe numele lui. Olahus ăsta era înrudit cu Mathis Rex și cu Vlad Țepeș, adică

Eleonora Popa n. Cioflec, Luminița Cornea, Augusta Onița, Ion Topolog – Brașov, Târgul de carte Libris, 2019.

Dracul, al Țării Românești, și zice că noi ne tragem din coloniștii romani. O să-ți scriu mai încolo ce mai aflu din carte.

Iubit Părinte, mă opresc din scrisoarea mea aici. În vacanța de Crăciun ne vom întâlni și povesti.

Până atunci, primește plecăciunea mea în genunchi, trimis al Domnului pentru mine.”

Fragment din romanul cu același titlu, apărut la Editura Pastel, Brașov, 2021, p. 14-18.

ESEU

A. I. Brumaru

LOCUL FIINȚEI (fragment)

-urmare din numerele trecute-

Cu ideea *apriorismului românesc*, Lucian Blaga (1) întemeiază în marele său sistem filosofic o teorie despre spiritualitatea noastră: ce ascunde în ea și ce poate, în consecință, comunica ea lumii. Termenul (a crezut aceasta deja însuși gânditorul) a putut speria (din anumite motive fusese radicalizat). Însă (scrie el apoi, neted), „*acest apriorism nu înseamnă altceva decât o circumscriere filosofică mai pregnantă a afirmațiunii despre existența unor factori stilistici activi, care-și pun pecetea neîndoielnică pe produsele geniului nostru etnic*”.

Secolele vor fi trecut ele peste, matricea stilistică”, românească, au purtat totdeodată peste ea sămânță bună sau proastă și au putut câteodată să o împiedice de la împlinirea perseverență. Așa ar fi ră-

mas, însă, să se desăvârșească (numai) într-un plan minor, ce a culminat totuși într-o „înfloritoare cultură populară”, superioară în unele aspecte altora, de aiurea. Dar acesta nu constituie un bilanț definitiv. „*Duhul inconștient*” al poporului nostru mai are încă a se exprima, și încă în plan major. Matricea stilistică e și una (cum aș numi-o) absorbantă, asimilatoare de influențe. Acceptând inducțiunile străine, ea se poate afirma în felul ei: lasă și pune acolo unde trebuie împrumutul călător, în același timp apărându-se și arătându-și suveranitatea și dezlegarea, vădind voia ei însăși. Încheierea la acestea a impozantului gânditor român e aidoma somnului de veghe, un val din turlă care ridică pe oricine e plecat. „*Examenul atent* - scrie Lucian Blaga – și stăruitor al culturii noastre populare ne-a dus la concluzia reconfortantă despre existența unei matrici stilistice românești. Latențe-

le ei, întrezărite, ne îndreptăţesc la afirmaţiunea că avem un înalt potenţial cultural. Tot ce putem şti, fără temerea de a fi dezminţiţi, este că suntem purtătorii bogaţi ai unei excepţionale posibilităţi. Tot ce putem crede, fără de a săvârşi un atentat împotriva lucidităţii, este că ni s-a dat să luminăm cu floarea noastră de mâine un colţ de pământ. Tot ce putem spera, fără a ne lăsa mânaţi de iluzii, este mândria unor iniţiative spirituale, istorice, care să sară, din când în când, ca o scânteie, şi asupra creştetelor altor popoare. Restul e ursită”.

„Funcţia realului – şi deviaţiile sale – ar fi mai bine prospectată prin imagini decât prin proiecte enunţate conceptual” - hotăreşte Gaston Bachelard (2). „Imaginea este mai puţin socială decât conceptul, ea este mai proprie a ne revela fiinţa solitară, fiinţa în centrul voinţei sale”. Imaginea şi obiectul ei (dacă există) se ameninţă reciproc, se mai poate zice; ele se contaminatează între ele, se schimbă chiar între ele. Imaginea pământului la români le caracterizează acestora fiinţarea, este răspunzătoare adică de solitudinea acestora într-o umanitate gregar îndemnată şi de insolidaritatea lor în această ordine; imaginea pământului proiectează chipul acestui ins stătător, încă nedepins cu părăsirea - fie şi pasageră, dar folositoare – a matricei ocrotitoare. Un ins care, înainte de a porni decis, se retrage iute îndoindu-se de succes. Pe lângă mişcarea voinţei – precară sau, din contra, răzbătătoare – de care vorbea G. Bachelard, imaginea pământului inspiră şi ceea ce Alfred Adler (3) a numit „psihologia posesiunii” şi „psihologia utilizării”. Acestea, cum s-a observat, sunt remarcabil de separate la români: când sunt în posesiune, lenevesc cu utilizarea; scoşi din posesie, se vor lăuda frecvent cu un imbold nestăpânit al lucrării şi folosirii. Totuşi imaginea pământului îi domină; va trebui să şi-o aproprieze cu toate valenţele, îngăduirile şi putinţele ei.

Prospectarea acestei imagini de regulă inconştiente se prezintă – într-un chip mai mult sau mai puţin sumar – în felul acesta. Pământul ca zeu e destul de parcimonios reprezentat în pantheonul mitologiilor (nu aproape ca principiu cosmogonic la mesopotamieni, polinezieni etc.). Evreii şi egiptenii, care au cultul chtonicului, înhumează mortul şi-l îmbălsămează, îl împodobesc, îl aşează, ca şi unii dintre următorii civilizaţiei lor, în linţoliu, sicriu, piramidă.

Pământul mitologic e bicefal, bivalent, e înfiinţător, rodind şi născând, dar e şi devorator – pântec mare digestiv în care toate se topesc spre o altă generare şi încolţire. Între prestigiile pământului mai pot fi arătate următoarele. Principiu cu atribute feminine (la greci, sumerieni, azteci, indieni), el e glia maternă, mamă şi temei al vieţii; dar dă viaţă (cu toate cele ale ei, cele de subsistenţă) şi, deopotrivă, o ia înapoi: este, prin acest din urmă aspect, şi un factor punitiv, e zona infernală, hadică (însă tot aci, trebuie precizat, stau tainele de nepătruns, aici se prepară materia pentru cosmo şi antropogonii, aici Vulcan face metalurgie etc. (4). Ca maternitate sacră (Gaia, Glia Tlazolteoc, Demeter, Prithivi etc.), pământul e responsabil de orice naştere, chiar şi de aceea din femeie, sau când fătul e adus de ape. De aceea, la unele populaţii nou-născutul e aşezat repede pe pământ ca pentru o reconfirmare, ori pentru a fi răscumpărat de la acesta. Era obiceiul ca femeia să zămislească, uneori, chiar pe pământul cel dător de rodnicie, de fertilitate. În cosmogonia populară românească dacă Făt-Frumoa din cutare basm e adus de ape (ca Moise sau ca Romulus şi Remus), el e degrabă pus pe sol şi ridicat apoi spre tatăl lui (5) care, religios vorbind (aşa cum precizează şi Fustel de Coulanges (6)), e acum doar părintele adoptiv. Tot la români (ca şi aproape oriunde în Răsărit) pământul creşte, precum făptura vie, dintr-o sămânţă telurică (va urma).

NOTE:

1. Lucian Blaga, *Fiinţa istorică*, Editura Dacia, Cluj Napoca, 1977; *Trilogia cunoaşterii*, Editura Minerva, Bucureşti, 1983, Poezii, Editura Minerva, Bucureşti, 1981.
2. Gaston Bachelard, *La Terre et les Reveries de la Volonte*, Librairie Jose Corti, Paris, 1984; (*Pământul şi reveriile voinţei*, trad. de Irina Mavrodin, Editura Univers, Bucureşti, 1998).
3. Alfred Adler, *Der Sinn des Lebens*, Fischer Taschenbuch Verlag, Frankfurt am Main. 1993 (*Sensul vieţii*, trad. de Leonard Gavrilu, Editura IRI, Bucureşti, 1995).
4. Mircea Eliade, *Istoria credinţelor şi ideilor religioase*, Editura Ştiinţifică şi Enciclopedică, Bucureşti, 1981.
5. Elena Niculiţă-Voronca, *Studii de folclor*, Bucureşti, 1908.
6. Fustel de Coulanges, *Cetatea antică*, Editura Meridiane, Bucureşti, 1984.

Șerban Teculescu

SCRISOARE DIN PARIS

3 iunie 2022

Stimați cititori,

Suntem martorii unei imense tragedii. Doamne, ferește, să nu ajungă până la noi!... Să ne gândim la zecile de mii de mame, soții, copii, ai ucrainenilor și rușilor decedați în condiții groaznice...

Să ne amintim de faptul că Romulus Cioflec, în timpul primului război mondial, în condiții etnice specifice, s-a stabilit în Basarabia și a participat activ la reunirea ei cu țara-mamă românească.

Francezii, deși situați mult mai departe decât românii, sunt foarte impresionați de cele ce se petrec în Ucraina. Ziarele, televiziunea menționează desori România. Am aflat cu toții că pe data de 1 martie a.c., 550 de militari francezi au sosit în România; au urmat și articole despre manevrele la care ei participă, alături de belgieni, americani etc. În trecut –

spiritul francez nu se dezmințe – jurnalistul semnalează că acești militari apreciază bucatele românești!

Se petrece contrariul a ce spera agresorul: Uniunea Europeană strânge rândurile și ajută, mai mult ca oricând, națiunile de la Răsăritul ei; cine spera ca așa-zisa Republica Moldova să fie admisă, prin procedură accelerată în UE?

La scurt timp după intrarea României în primul război mondial, Franța a trimis în România o „misiune militară” în frunte cu bine cunoscutul general Henri Berthelot. Erau doar 2000 de persoane, dar istoricii consideră că prezența lor a adus o contribuție considerabilă la eroica rezistență a românilor la Mărășești, pe care francezii o numesc „*le Verdun roumain*” și la evenimentele care au urmat până la sfârșitul războiului.

Nu știe nimeni cum se va încheia acest jalnic episod al istoriei europene, totul e posibil... Doamne, ocrotește-i pe români!

AUTORII:

Anthonia Amatti, poet, *Uniunea Scriitorilor din România*, Filiala Brașov

Vadim Bacinski, poet, Odesa, *Uniunea Scriitorilor din România*, Filiala Iași

Izzet Baubec, poet, profesor, *Liceul Teoretic, „Nagy Mózes”*, Târgu Secuiesc

A.I. Brumaru, scriitor, eseist, critic literar, *Uniunea Scriitorilor din România*, Filiala Brașov

Carmen Mușat Coman, scriitor, publicist, editor, director Editura *Cununi de stele*, București

Luminița Cornea, profesor, scriitor, critic și istoric literar, *Uniunea Scriitorilor din România*, Filiala Brașov

Eduard Dorneanu, scriitor, poet, *Uniunea Scriitorilor din România*, Filiala Brașov

Carmen Gheorghe, scriitor, poet, prozator, critic literar, *Uniunea Scriitorilor din România*, Filiala Brașov

Adrian Munteanu, poet, *Uniunea Scriitorilor din România*, Filiala Brașov

Nicolae Scurtu, scriitor, istoric literar, *Uniunea Scriitorilor din România*, Filiala București

Ionel Simota, poet, *Uniunea Scriitorilor din România*, Filiala Brașov

Maria Monica Stoica, scriitor, poet și prozator, Târgoviște, Sf. Gheorghe

Mihaela Malea Stroe, scriitor, poet și prozator, *Uniunea Scriitorilor din România*, Filiala Brașov

Șerban Teculescu, inginer, publicist, Paris

Ion Topolog, profesor, scriitor, prozator, poet, critic literar, *Uniunea Scriitorilor din România*, Filiala Brașov

Cristina Vișan, profesor, *Colegiul Național „Mihai Viteazul”*, Sf. Gheorghe

DIN ACTIVITĂȚILE DE EDUCAȚIE MUZEALĂ DESFĂȘURATE LA CASA MEMORIALĂ „ROMULUS CIOFLEC” DIN ARACI

Să vorbim, să scriem corect

În exprimarea curentă, în mass-media, dar și în mediul școlar, se observă deseori o greșeală „de acord” al adverbului cu regentul său. După cum se știe, adverbul este o parte de vorbire neflexibilă care determină un verb, de cele mai multe ori, arătând împrejurarea sau caracteristica acțiunii. Aceasta înseamnă că adverbul nu are categoriile gramaticale de gen, număr și caz ca adjectivul.

Prezentăm, în cele ce urmează, câteva situații tipice de confuzii dintre adverb și adjectiv:

1. Adverbul determină un verb: Oamenii protestează *justificați*.; corect – Oamenii protestează *justificat*.;

2. Adverbul determină un alt adverb: Situația trebuie explicată *puțină* altfel.; corect – Situația trebuie explicată *puțin* altfel.;

3. Adverbul determină un adjectiv pe care îl precedă: Sunt *proaspeți* sosiți oaspeții.; corect – Sunt *proaspăt* sosiți oaspeții.; Cei doi *noi-născuți* sunt sănătoși.; corect – Cei doi *nou-născuți* sunt sănătoși. (la cuvintele compuse);

4. Adverbul se află după adjectivul pe care îl determină: Vremea va deveni cea mai frumoasă *posibilă*.; corect – Vremea va deveni cea mai frumoasă *posibil*.;

5. Adverbul precedă un adjectiv propriu-zis sau provenit din verb la participiu, verb la supin sau la infinitiv, fiind însoțit de prepoziția „de”: Aceasta este o situație *greă* de rezolvat.; corect – Aceasta este o situație *greu* de rezolvat.; Elevii sunt *deosebiți*

de interesați de acest subiect.; corect – Elevii sunt *deosebit* de interesați de acest subiect.; Participanții la acest proiect sunt *destui* de mulți.; corect: Participanții la acest proiect sunt *destul* de mulți.; Acestea sunt abuzuri *extraordinare* de mari ale corupției.; corect – Acestea sunt abuzuri *extraordinar* de mari ale corupției.;

6. În structura superlativului relativ al adverbului intră articolul adjectival *cel*: Cartea aceasta este *cea* mai bine ilustrată.; corect- Cartea aceasta este *cel* mai bine ilustrată.;

7. Adverbul confundat cu un adjectiv – acordat la plural- face parte din structura unui cuvânt compus: Oamenii aceștia sunt *răi-platnici*.; corect – Oamenii aceștia sunt *rău-platnici*.; Partenerii noștri de dialog se cred *liberi-cugetători*.; corect – Partenerii noștri de dialog se cred *liber-cugetători*.; Elevii *noi-veniți* au primit burse de studiu.; corect – Elevii *nou-veniți* au primit burse de studiu.

Alte greșeli de utilizare a adverbelor:

1. Adverbele *doar*, *numai* se folosesc în enunțuri cu verbul la afirmativ: Am *doar* o carte la mine.; Vreau *numai* o explicație. Forme greșite: Am *decât* o carte la mine.; Vreau *decât* o explicație. În construcții negative se utilizează adverbul *decât*: Nu am adus *decât* un volum de versuri.;

2. Norma literară consideră greșită utilizarea lui *ca și* pentru evitarea cacofoniei în structuri precum: *ca și candidat*; corect – *în calitate de candidat, drept* candidat.

Revistă editată de Muzeul Național al Carpaților Răsăriteni (MNCR)

din Sfântul Gheorghe - director Valerii Kavruk.

ISSN 2559 – 4753, ISSN-L 2559 – 4753.

E-mail: secretariat@mncr.ro

Redacția: Luminița Cornea – redactor-șef; Nicolae Scurtu (București) – secretar de redacție; Cristina Felea-Baubec, **Ion Topolog**, Ionel Simota, Marinela Brezeanu-Ujvarosi – redactori.

Corespondenți din afara țării: Iurie Colesnic (Chișinău), Vadim Bacinschi (Odesa), Cornel Dimovici (Germania), Elena Graure-Manta (Germania), Dalila Özbay (Turcia), Șerban Teculescu (Paris).

Tehnoredactare: Zita Horvath